

HAKEMLİ MAKALE
BAŞKASI YERİNE CEZA İNFAZ KURUMUNA VEYA TUTUKEVİNE GİRME
SUÇU (TCK m. 291)

Dr. Murat AKSAN*

ÖZET

Başkası yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçu TCK'nın "Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlıklı dördüncü kısmının "Adliyeye Karşı Suçlar" başlıklı ikinci bölümünde düzenlenmektedir. Çalışmada suç, unsurları itibariyle detaylı olarak incelenmiş, suçun konusu, fiil, teşebbüs, içtima gibi konular örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Suç üstlenme, suçluyu kayırma ve kaçmaya imkan sağlama suçlarıyla karşılaştırılmak suretiyle suçun uygulama alanı ortaya konmuştur. Son olarak suçla ilgili önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Hükümlü, tutuklu, ceza infaz kurumu, tutukevi, hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girme, tutuklu yerine tutukevine girme, suçluyu kayırma, kaçmaya imkân sağlama.*

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı

**CRIME OF ENTRY INTO A PRISON OR PENITENTIARY IN PLACE OF
ANOTHER PERSON (TPC Article 291)**

ABSTRACT

The crime of entry into a prison or penitentiary in place of another person regulated in the second portion of the fourth section of the Turkish Penal Code titled Crimes Against The Court. In this study, it is examined in detail in terms of crime elements and the subjects such as the subject of the crime, attempt, and joinder of offenses are tried to be explained with examples. The area of application of the crime has been revealed by comparing with the crimes of supporting offender, undertaking an offense and facilitating escape. In conclusion, some recommendations about the crime were made in the study.

Key words: *convict, prisoner, penitentiary, prison, entry into a penitentiary in place of convict, entry into a prison in place of prisoner, supporting offender, facilitating escape.*

GİRİŞ

Hükümlü ya da tutuklunun yerine bir başkasının ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmesi suçu, aslında insanların pek işlemeyi düşünmeyeceği, kendini özgürlüğünden yoksun bırakmayı isteyebileceği bir suç değildir. Fakat bu suç, başkası yerine ceza infaz kurumuna giren kişinin zaten işsiz güçsüz olması, geçim sıkıntısı çekmesi, kendisine yönelen tehditlerden kurtulmak veya ceza infaz kurumunda bir başkasına karşı suç işlemek istemesi ya da bir yakınını sıkıntıya düşmekten kurtarmak veyahut da maddi menfaat elde etmek gibi amaçlarla işlenebilir. Bununla birlikte ceza infaz kurumlarına ve tutukevlerine girişlerin sıkı kontrol altında yapılıyor olması nedeniyle işlenmesi çok kolay bir suç gibi de gözükmemektedir. Bu nedenlerle olsa gerek, hem 765 sayılı TCK'da hem de 5237 sayılı TCK'da suç olarak düzenlenmesine karşın, her iki kanun döneminde de uygulaması pek olmayan bir suç olarak karşımıza çıkmakta, bu suçla ilgili yok denecek kadar az Yargıtay kararına rastlanılmaktadır. Uygulamanın azlığıyla paralel olarak doktrinde de birkaç şerh ve adliyeye karşı suçlar başlığı altında çıkan birkaç kitap ve makale dışında neredeyse hiç ilgilenilmemiş, hatta bu suça mahsus makale dahi bulunmamaktadır. Diğer taraftan mukayeseli hukukta kanunumuzdaki gibi bağımsız, ayrı bir düzenlemeye rastlanılmamıştır¹. Ancak aşağıda değinileceği üzere, başkası yerine cezanın çekilmesinin, Alman ceza kanunundaki suçluyu kayırma suçu kapsamında cezalandırıldığı görülmektedir.

Çalışmanın konusunu oluşturan başkasının yerine infaz kurumuna veya tutukevine girme suçunun incelenmesinde, 5237 sayılı TCK'nın benimsediği suç teorisi dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, korunan hukuksal değer, suçun maddi ve manevi unsurları ile hukuka aykırılık unsuru ve kısırluluğu etkileyen sebepler, teşebbüs, iştirak ve içtima gibi konular irdelenmiştir. Bu konular mümkün olduğunca

¹ Bkz. İçel, Kayıhan/Ünver, Yener/Hakeri, Hakan: Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Yasaları, 9. Bası, İstanbul 2014, s. 244.

uygulamada karşılaşılabilecek örneklerle izah edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, bu suçla ilgili doktrindeki görüşler, Yargıtay kararları da dikkate alınmıştır.

I. Genel Açıklamalar

Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçu, TCK'nın "Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlıklı dördüncü kısmının "Adliye Karşı Suçlar"ı içeren ikinci bölümün 291. maddesinde "*Kendisini, bir hükümlünün veya tutuklunun yerine koyarak ceza infaz kurumuna veya tutukevine giren kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir*", şeklinde düzenlenmiştir. Eski TCK'da ise "Adliye Aleyhinde Cürümler"i içeren dördüncü babın, "Suç Tasnii ve Resmi Mercileri İğfal" başlıklı ikinci kısmının 284. maddesinde "*Başkasının yerine kendini koyarak hapisaneye giren şahıs bir aydan bir seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır*" biçiminde ifade edilmişti². Bazı yazarlar 5237 sayılı TCK'nın 291. maddesindeki suçun, 765 sayılı TCK'nın 284. maddesinin unsurlarında değişiklik yapılmaksızın yeni terimler kullanılarak düzenlendiğini ifade etmektedir³. Diğer bazı yazarlar ise 765 sayılı TCK'daki düzenlemenin, yalnızca hükümlü yerine hapisaneye girmeyi cezalandırdığını, buna karşılık 5237 sayılı TCK'daki hükmün ise, hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girmenin yanında tutuklunun yerine tutukevine girmeyi de cezalandırdığını öngörmek suretiyle suçun kapsamının

² Bu hüküm maddenin 08/06/1933 tarih ve 2275 sayılı Kanunun 1. maddesi ile değiştirilmiş şeklindedir. Değişiklik gerekçesi: "Ceza Kanununun 284 üncü maddesinde bir ilam ile mahkum olan kimsenin yerine kendini koyanlar hakkında ceza verileceği yazılı olmasına binaen, mezkur madde hükmünün ancak mahkeme kararıyla hapisaneye girenler hakkında tatbik edilebilip Tahsili Emval Kanunu hükmüne tevfi kan hapsen taziyeleri icap eden şahıslar yerine kendini koyanlar hakkında tatbikine imkan olmadığından her şekilde şamil bir surette bu madde değiştirilmiştir (Hükümetin 27.4.1933 tarih ve 6/1245 sayılı esbabı mucibesi -2275 sayılı Kanunun gerekçesi-)", **Çağlayan, Muhtar M.:** Türk Ceza Kanunu, C. 2 (Madde 125-315), 3. Baskı, Ankara (Baskı tarihi yok), s. 1024-1025. Bu değişiklik gerekçesi için bazı yazarlar "Her ne kadar madde gerekçesinde; maddenin "her şekilde şamil" surette tadili lüzumundan bahsedilerek madde değiştirilmiş ise de, değişiklik daha ziyade hüküm ilamına müsteniden girenleri kapsayıp bunun dışında kalan ve cezaevine girmesi kanunen lüzumlu kimselere de teşmili mümkün olmak üzere "başkasının yerine kendini koyarak" tabiri kullanılmak suretiyle madde hükmüne vus'at verilmek istenmiştir" şeklinde açıklama getirmiştir. **Özütürk, Nejat:** Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı, İstanbul 1970, s. 70.

³ **Parlar, Ali/Hatipoğlu, Muzaffer:** Açıklamalı-Yeni İçtihatlarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 4, (230-345. Maddeler), 3. Baskı, Ankara 2010, s. 4399.

genişletildiğini belirtmektedir⁴. Daha sonra açıklanacağı üzere bize göre tutuklunun yerine tutukevine girmenin de madde metnine dahil edilmesiyle yeni bir konu eklenmiştir.

Diğer taraftan kanaatimizce yeni hüküm, suçun unsurlarını daha açık hale getirmiş ve kanunilik ilkesinin belirlilik unsuruna daha uygun bir şekilde kaleme alınmıştır. Her ne kadar madde başlığında “*Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme*” denilerek yine kapsamı belirli olmayan bir ifade kullanılmış olsa da madde metni, failin kendisini hükümlü veya tutuklunun yerine koyarak ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmesi halinde suçun oluşacağını göstermek suretiyle belirlilik ilkesini daha çok gerçekleştirmiştir⁵. Aslında 765 sayılı kanunun 284. maddesinin 1933 yılında yapılan değişiklik gerekçesinden⁶ anlaşıldığı kadarıyla hükmün, sadece mahkeme kararıyla hapisaneye girenleri değil, hapsen taziyikleri icap eden kişileri de kapsamı için madde metninde “başkasının yerine kendini koyarak” ifadesi kullanılmıştır. Fakat bize göre “başkası” ifadesi maddeye, maksadı aşan, belirsiz bir içerik kazandırmıştır. Dolayısıyla yapılan değişikliğin gerekçesi ve maddenin ratio legisi dikkate alınmaksızın lafzına sıkı sıkıya bağlı kalındığında failin kimin yerine hapisaneye gireceği öngörülmediği için kanaatimizce hükmün kapsamı geniş yorumlanmaya müsait bulunmaktaydı. Örneğin ceza infaz kurumuna girmeye izinli olmayan kişinin kendisini bu kurumda çalışan birinin (öğretmen, sosyolog, psikolog, infaz koruma memuru veya aşçının) yerine koyarak ceza infaz kurumuna girmesi de önceki metnin lafzına uygun davranış olacaktır. Keza hükümlüyü ceza infaz kurumunda ziyaret etme izni bulunmayan kişinin, ziyarete yetkili kişinin kimliğini kullanarak girmesi halinde de izinsiz ceza infaz kurumuna

⁴ Yaşar, Osman/Gökcan, Hasan Tahsin/Artuç, Mustafa: Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. 6 (Md. 252-345), 2. Baskı, Ankara 2014, s. 8535; Gerçekler, Hasan: Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. 4, (Madde 217-345), 2. Baskı, Ankara 2014, s. 5497.

⁵ Burada hemen belirtelim ki aşağıda suçun konusunda değinileceği üzere bu kavramların kullanılmasına rağmen failin kimin yerine ceza infaz kurumuna girmesi durumunda bu suçun işleyeceğine ilişkin tartışma devam etmektedir.

⁶ Bkz. dipnot 2.

girilmiş olmakla da tanıma uygun davranış gerçekleşecektir. Nitekim doktrinde 765 sayılı TCK'nın 284. maddesinin tipik hareketi, her ne kadar kendisini başkasının yerine koyarak hapisaneye girmek biçimde düzenlenmiş ise de, bu düzenlemeden *hapisane binasının dokunulmazlığının değil, adil yargılanma hakkının korunduğunu anlamak gerektiği* belirtilmiş ve bu suçun ratio legis'inin bir başkasının hükümlünün yerine hapisaneye girerek hükümlünün hapisaneye konulmasını engellemek olduğu ifade edilmiş, bu nedenle hakkında kesinleşmiş bir hüküm bulunan hükümlünün hakkındaki bu kararının infazını engelleyerek kendisini hükümlü gibi göstermenin cezalandırıldığı bir düzenleme olarak anlamak gerektiği vurgusu yapılmıştır⁷.

II. Tasarı ve Öntasarılardaki Düzenlenişi

765 sayılı TCK'nın 1 Temmuz 1926 tarihinde yürürlüğe girmesinden sonra 5237 sayılı TCK'nın kabulüne kadar yeni bir ceza kanunu yapmak için birçok tasarı ve öntasarılar hazırlanmıştır⁸. İlk tasarı 1940 yılında hazırlanmıştır⁹. Bu tasarıyı 1958 tarihli Tasarı¹⁰, 1987¹¹ ve 1989¹² tarihli Öntasarıları ile 1997¹³, 2001¹⁴ ve 2003¹⁵ Tasarıları takip etmiştir.

⁷ Ünver, Yener: TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma, 5. Baskı, Ankara 2019, s. 587.

⁸ Türk Ceza Kanununun tarihi gelişimi hakkında bkz. Artuk, M. Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2018, s. 79 vd.

⁹ 1940 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı: Adliye Ceridesinde üç bölüm halinde yayınlanmıştır. Bkz.: (Madde 1-183), Ad. Cer., 1941, Sene 32, S. 9, s. 633-668; (Madde 184-299), Ad. Cer., 1942, Sene 33, S. 2, s. 113-144; (Madde 300-416), Ad. Cer., 1942, Sene 33, S. 6, s. 705-733.

¹⁰ 1958 Türk Ceza Kanunu Tasarısı (Layihası): "Adliye aleyhine cürümler"i içeren 4. babın "Suç tasnii ve resmi mercileri işgal cürümleri" başlığındaki ikinci fashında 278. maddede düzenlenmiştir: "*Başkasının yerine kendini koyarak ceza ve tevkif evine giren veya başkası yerine kendini emniyet tedbirlerine tabi kılan kimse bir seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır*", Türk Ceza Kanunu Layihası, Ankara 1958, s. 157. Madde gerekçesi: "*Bu madde ile mer'i 284 üncü maddede, umumi hükümlere ithal edilmiş bulunan emniyet tedbirleri bakımından lüzumlu değişiklik yapılmıştır*", s. 37.

¹¹ 1987 Tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarısı: "Devlete Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü kısmın Adliye karşı suçları"ı içeren yedinci bölümünde "Başkası yerine ceza infaz kurumuna girme" başlığı altında 392. maddede "*Kendisini, bir hükümlünün yerine koyarak ceza infaz kurumuna giren kimseye bir aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir*" şeklinde düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanunu Öntasarısı

Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçuna 1940 tarihli Tasarıda bağımsız bir suç olarak yer verilmemesine rağmen, sonraki tasarı ve öntasarılardaki düzenlenişine bakıldığında hep adliyeye karşı suçlar kısmında yer verildiği ve 1958 ve 2001, 2003 Tasarılarındaki düzenlemeler dışında, ifade farklılıklarını olmakla birlikte temelde 765 sayılı TCK'daki düzenlemeyle aynı mahiyette hükümler sevk edildiği görülmektedir. Farklı olarak ilk defa 1958 Tasarısında başkası yerine ceza infaz kurumuna girmenin yanında “başkası yerine kendini emniyet tedbirlerine

Komisyonca Hazırlanan Metin, Ankara 1987, s. 243. Madde gerekçesi: “Madde, bir hükümlünün hüviyetini takınarak, onun yerine ceza infaz kurumuna girmeyi cezalandırmaktadır”, Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekçesi, Ankara 1987, s. 243.

¹² **1989 Tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarısı:** “Devlete Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü kısımda “Adliyeeye karşı suçlar”ı içeren yedinci bölümde “Başkası yerine ceza infaz kurumuna girme” başlığı ile 433. maddede düzenlenmiştir: “Kendisini, bir hükümlünün yerine koyarak ceza infaz kurumuna giren kimseye bir aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir”, Türk Ceza Kanunu Öntasarısı, İkinci Komisyon Tarafından Yapılan Değerlendirme Sonunda Hazırlanan Metin, Ankara 1998, s. 154. Madde gerekçesi: “Madde, bir hükümlünün hüviyetini takınarak, onun yerine ceza infaz kurumuna girmeyi cezalandırmaktadır.”, s. 444.

¹³ **1997 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı:** “Millete, Devlete ve Kamusal Barışa Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü kısım altında “Adliyeeye karşı suçlar”ı içeren yedinci bölümde “Başkası yerine ceza infaz kurumuna girme” başlıklı 433. maddede düzenlenmiştir: “Kendisini, bir hükümlünün yerine koyarak ceza infaz kurumuna giren kimseye iki aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir”. **Dönmezer, Sulhi/Yenisey, Feridun:** Karşılaştırmalı Türk Ceza Kanunu ve 1997 Tasarısı, Gerekçeler, İstanbul 1998, s. 220. Madde gerekçesi: “Madde, kendisini hükümlünün yerine koyarak, onun yerine ceza infaz kurumuna girmeyi cezalandırmaktadır”, s. 692.

¹⁴ **2001 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı:** “Millete, Devlete ve Kamusal Barışa Karşı Suçlar ve Son Hükümler”, başlıklı üçüncü kısımda Adliyeeye karşı suçlar’ı içeren yedinci bölümde “Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme”, başlıklı 434. maddede “Kendisini, bir hükümlünün veya tutuklunun yerine koyarak ceza infaz kurumuna veya tutukevine giren kimseye iki aydan iki yıla kadar hapis ceza verilir”, şeklinde düzenlenmiştir. T.C. Adalet Bakanlığı Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Türk Ceza Kanununun Yürürlüğe Konulmasına ve Mevzuata Uyumuna Dair Kanun Tasarısı, Ankara 2000, s. 133.

¹⁵ **2003 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı:** “Millete, Devlete ve Kamusal Barışa Karşı Suçlar ve Son Hükümler”, başlıklı üçüncü kısımda Adliyeeye karşı suçlar’ı içeren yedinci bölümde “Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme”, başlıklı 435. maddede “Kendisini, bir hükümlünün veya tutuklunun yerine koyarak ceza infaz kurumuna veya tutukevine giren kimseye iki aydan iki yıla kadar hapis ceza verilir”, şeklinde düzenlenmiştir. s. 340. Madde gerekçesi: “Madde, kendisini hükümlünün yerine koyarak, onun yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmeyi cezalandırmaktadır”, s. 212.

tabi kıl(ma)” da suç olarak kabul edilmiştir. Gerekçe olarak, TCK’nın genel hükümlerine yeni dahil edilmiş bulunan emniyet tedbirlerinin maddeye alınmak istenmesi gösterilmiştir. Ancak sonraki öntasarı ve tasarılar da “başkası yerine kendini emniyet tedbirlerine tabi kılma” suç olmaktan çıkarılmıştır. Böylece maddenin 2001 Tasarısına kadar 765 sayılı TCK’daki içeriği korunmuştur. 2001 Tasarısı ile hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girmenin yanında bu sefer, tutuklunun yerine tutukevine girme de suç olarak öngörülmüştür. Aynı hüküm 2003 Tasarısında da korunmuş ve bu düzenleme 5237 sayılı TCK’ya sadece cezası değiştirilerek aynen alınmıştır. Dolayısıyla mevcut ceza kanundaki hükmün kaynağını 2001 Tasarısındaki hüküm oluşturmuştur.

III. Korunan Hukuksal Değer

TCK’nın 291. maddesindeki düzenlemeyle, kendisini, hükümlü veya tutuklunun yerine koyarak ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmek fiili cezalandırılmaktadır. Böyle bir fiilin cezalandırılmasıyla korunmak istenen hukuksal değer, bazı yazarlara göre, adliyenin görev ve yetkilerinin yerine getirilmesine ilişkin saygınlığıdır. Çünkü başkasının yerine ceza infaz kurumuna girilmekle, adliyenin görev ve yetki alanı içinde olan bir konuda ilgili adli makamların aldatılmasıyla onların saygınlığı etkilenmektedir¹⁶. Diğer bazı yazarlara göre ise bu suçla, hakkında tutuklama kararı verilen veya kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunan kişilerin tedbirden veya cezanın infazından kurtulması ve böylece adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi önlenmek istenmektedir¹⁷. 765 sayılı TCK’daki düzenleme için yaptıkları açıklamada da bazı yazarlara göre bu suçla, hapishane binasının dokunulmazlığı değil, adil yargılanma hakkı korunmaktadır¹⁸.

¹⁶ Meran, Necati: Yeni Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar”, Ankara 2006, s. 403; Parlar/Hatipoğlu, C. 4, 3. Baskı, s. 4400. Doktrinde Soyaslan da resmi makamlar aldatılmakla itibar kaybına uğratılmaktadır demektedir, Soyaslan, Doğan: Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2002, s. 535.

¹⁷ Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8535.

¹⁸ Ünver, s. 587.

Kanaatimizce hükümlü yerine ceza infaz kurumuna, tutuklu yerine tutukevine girmenin suç olarak düzenlenmesiyle öncelikle devletin adli fonksiyonlarının normal ve düzgün işleyişi sağlanmak istenmektedir. Böylelikle kişilerin adli makamlara olan güveni, onların görevlerini tam yaptıklarına olan inanç ve itibarları korunmaktadır. Dolaylı olarak da başkasının hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girmesinin engellenmesi suretiyle gerçek hükümlünün ceza infaz kurumuna girmesi ve cezasını çekmesi amaçlanmaktadır¹⁹. Sonuçta, aslında kişinin mahkum olduğu cezasının çektirilmesiyle ve tutuklama kararının infaz ettirilmesiyle adaletin gerçekleşmesinin de temin edilmek istendiği söylenebilir²⁰.

IV. Tipikliğin Unsurları

A. Maddi Unsurları

1. Fail

Maddede suçun faili bakımından (kamu görevlisi, hükümlü, tutuklu, eş, kardeş olma gibi) herhangi bir özel nitelendirme yapılmadığı için özgü bir suç değildir²¹. Dolayısıyla bu suçun faili belli bir sıfat ya da nitelik aranmaksızın herkes olabilir. Kendisini hükümlü veya tutuklu yerine koyan herhangi bir kimse ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmek suretiyle bu suç işleyebilir²².

¹⁹ Doktrinde de adliye karşı suçlardan inceleme konusu suçunda bulunduğu bazı suçların (TCK 278-280; 283-284; 291, 294) suçlunun yargılanmaktan veya *infazdan kaçmasına yardımcı bulunulmasını engellemek amacıyla* ihdas edildiği belirtilmektedir (Koca, Mahmut/Üzülmöz, İlhan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5. Bası, Ankara 2018, s. 983).

²⁰ Nitekim doktrinde adliye karşı suçların düzenlenmesiyle son tahlilde, ceza adaletinin gerçekleştirilmesinin amaçlandığı ifade edilmektedir (Koca/Üzülmöz, Özel Hükümler, s. 983). Esasta suçluyu kayırma suçu açısından Alman doktrinde yapılan bu açıklamalar için bkz. Zafer, Hamide: Faile Yardım Suçu ve Müdafinin Bu Suçtan Sorumluluğu, İstanbul 2004, s. 155-156, 239-240; Evik, Vesile Sonay: "Suçluyu Kayırma Suçu", Galatasaray Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, C. 1, 2010/1, s. 724-725. Nitekim TCK'nın 283. madde gerekçesinde de amacın ceza adaletinin gerçekleştirilmesi olduğu ifade edilmektedir.

²¹ Bkz. Ünver, s. 588; Gerçekler, s. 5497; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8535.

²² Meran, s. 403; Parlar/Hatipoğlu, C. 4, s. 4400.

Tüzel kişilerin fail olamayacağını kabul ettiğimiz için tüzel kişiler tarafından bu suç işlenemez. Tüzel kişiler bakımından ayrıca yaptırım öngören bir düzenleme de bulunmadığından tüzel kişilerin bu suç bakımından bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Başkasının ceza çekmesini engelleyen suç üstlenme suçunda (TCK m. 270) ve suçluyu kayırma suçunda (TCK m. 283) şahsi cezasızlık sebebine yer verilirken, hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçunda yer verilmemiştir. Bu nedenle gerçek hükümlü veya tutuklu ile onların yerine kendisini koyan fail arasında üstsoy, altsoy, eş veya kardeş gibi belli bir akrabalık ilişkisinin ya da suç ortaklığının bulunması failin cezalandırılmasına engel teşkil etmeyecektir. Fakat doktrinde haklı olarak, bu suç için böyle bir hükme yer verilmeyerek, nemo tenatur ilkesinin hiçbir şekilde düzenlenmeyişi eleştirilmiştir. Gerekçe olarak, fiilin adil yargılanma ilkesini ihlal ettiği için suç olarak düzenlenmesi yerinde olmakla birlikte, özellikle sıkı akrabalık ilişkisi açısından, bu durumun failin psikolojisini etkileyeceği, insanın doğası gereği bundan etkilenecek suçlu işleyebileceğinin de göz ardı edilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Organize suçluluk, örgütlü suçluluk bakımından düzenlenmese dahi normal suçlar için bir düzenleme yapılabileceği ve olması gereken hukuk açısından bu yönde fıkra eklenmesi gerektiği ileri sürülmüştür²³.

2. Mağdur

Doktrinde bazı yazarlar bu suçun mağdurunun olmadığını, devletin ise suçtan zarar gören olduğunu ifade etmektedir²⁴. Kanaatimizce suçun belli bir mağduru olmamakla birlikte, toplumu oluşturan herkes bu suçun mağdurudur.

3. Konu

Başkası yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçunun konusu, bazı yazarlara göre, kendisini, bir hükümlünün veya tutuklunun yerine

²³ Ünver, s. 589.

²⁴ Meran, s. 403.

koyarak ceza infaz kurumuna veya tutukevine giren kimsedir²⁵. Aslında maddede, hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girilmesinden bahsedildiği için suçun konusunun, hükümlü veya tutuklu olduğu da ileri sürülebilir. Fakat bize göre, “girme” hareketinin yöneldiği şey “ceza infaz kurumu” veya “tutukevi” olunca, suçun konusunun “ceza infaz kurumu” veya “tutukevi” olduğu söylenebilir. Ancak suçun oluşabilmesi için hükümlü veya tutuklu yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girilmesi gerekir. Dolayısıyla yerine girilecek hükümlü veya tutuklu bulunmadan ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girilmek istenmesi halinde suçun maddi unsurlarında hata hükümlerine göre sorumluluk tayin edilmelidir. Yerine girilecek hükümlü veya tutuklu var olmasına rağmen mahkeme kararının ya da tutuklama kararının ceza infaz kurumuna, tutukevine ulaşmaması, sistemlerinde gözükmemesi gibi başkaca sebeplerle kuruma kabul edilmemesi halinde teşebbüs kabul edilmelidir.

Kanuni tanıma uygun fiilin gerçekleştiğinin tespit edilebilmesi için kanuni tanımda yer alan kavramlardan ne anlaşılması gerektiğinin açıklanması bir zorunluluktur. Bu itibarla hükümlü veya tutuklu kavramlarını açıklamaya çalışacağız.

Hüküm, yargılama makamının yargılama konusu fiil ve faili hakkında verdiği son karardır²⁶. CMK'nın 223. maddesinde hüküm çeşitleri düzenlenmiştir: Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı kararı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi, hükümdür. Hükümlüyü²⁷ ise kanaatimizce, hakkında mahkeme tarafından CMK'nın 223. maddesindeki belirtilen hüküm çeşitlerinden

²⁵ Meran, s. 403.

²⁶ Bkz. Özbek, Veli Özer/Kanbur, Mehmet Nihat/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker: Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2015, s. 759; Centel, Nur/Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, İstanbul 2017, s. 786. Nitekim CMK'nın 225/1. maddesinde “*Hüküm, ancak iddianamede unsurları gösterilen suçla ilişkin fiil ve faili hakkında verilir*” denilmektedir. Başka hüküm tanımları için bkz. Balci, Murat: Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, Ankara 2013, s. 9 vd.

²⁷ Hükümlü Osmanlıca Türkçe sözlükte, bir hüküm ve emri bildirilen; mahkemece hüküm giymiş kimse olarak açıklanmaktadır.
<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=h%C3%BCK%BCml%C3%BC&t=%40,24.03,2017>.

birisine karar verilen kişi olarak tanımlamak mümkündür. Bu anlamda örneğin, hakkında mahkumiyet kararı da beraat kararı da verilmiş olan kimse hükümlü olmaktadır. Zaten eskiden mahkumun-leh ve mahkumun-aleyh ayrımı vardı. Lehinde hüküm (karar) verilen de hükümlü idi. Sonradan mahkum terimi sadece mahkumun- aleyh yerine kullanılır oldu. Böylece mahkumiyet, sanığı hükümlü (mahkum) durumuna sokmak olarak ifade edildi²⁸. Nitekim doktrinde de hükümlü, hakkında verilen mahkumiyet kararı kesinleşmiş kimse şeklinde tanımlanmaktadır²⁹. Peki mahkumiyetten anlaşılması gereken nedir? CMK 223. maddesinin 5. fıkrasında yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, sanık hakkında mahkumiyet kararı verilir denmekte; 6. fıkrasında ise yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkumiyet yerine veya mahkumiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmolunur denmektedir. Bu düzenlemelerde mahkumiyetin neye ilişkin olduğu doğrudan ifade edilmese de 6. fıkradaki “cezaya mahkumiyet” ifadesi sanığın TCK’da ceza olarak öngörülen hapis ve/veya adli para cezasına mahkumiyeti kastettiği anlaşılacaktır. Diğer taraftan ceza hukukunda suç karşılığında uygulanacak yaptırımlar olarak ceza ve güvenlik tedbirlerinin öngörülmesi ve 6. fıkrada da açıkça “mahkumiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine” hükmolunmasından bahsetmesi nedeniyle yine mahkumiyetin ceza mahkumiyeti olduğu ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla doktrindeki tanıma göre kesinleşmiş hapis cezasına ve/veya adli para cezasına mahkum edilen kişi hükümlü olmaktadır³⁰. Bir başka ifadeyle sanık hakkında hapis ve/veya adli para cezası verilmesi durumunda bir mahkumiyet sözkonusu olacakken; güvenlik tedbirine karar verilmesi halinde mahkumiyet olmayacak ve hakkında güvenlik tedbirine hükmedilen sanık, hükümlü sıfatını alamayacaktır. Hakkında güvenlik tedbiri hükmedilmiş kimseyi hükümlü kavramına açıkça dahil etmeyen bu tanım, kanaatimizce güvenlik tedbirleri ile cezaya

²⁸ Bkz. Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2010, s. 1499, dph. 18.

²⁹ Bkz. Ünver, s. 588; Meran, s. 423; Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2019, s. 704; Sancar, Türkan Yalçın/Köprülü, Timuçin: Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları, Ankara 2014, s. 541.

³⁰ Özgenç, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Ankara 2019, s. 823-824.

mahkumiyet arasında ayırım yapmayan ve her ikisini de “mahkumiyet” kavramına dahil sayan CMUK’nın 253. maddesindeki düzenlemeden kaynaklanmaktadır. Oysa CMK’nın 223. maddesinde mahkumiyet ve güvenlik tedbirleri ayrı birer hüküm çeşidi olarak öngörülmüştür³¹. Bu itibarla kanaatimizce CMK’nın 223. maddesinde güvenlik tedbirine hükmedilmesi de bir hüküm çeşidi olarak ayrıca düzenlendiği için hakkında güvenlik tedbirine hükmedilen kişi de hükümlü sıfatını kazanacaktır. Doktrinde ise bazı yazarlar, güvenlik tedbirine hükmedilmesinin de mahkumiyet içerisinde değerlendirilebileceğini ifade etmektedir³². Böylelikle bu görüş, hakkında güvenlik tedbirine hükmedileni de hükümlü olarak kabul etmiş olmaktadır. Netice itibarıyla bize göre TCK’nın 291. maddesinin kanuni tanımındaki hükümlü kapsamına hapis cezasına ve/veya adli para cezasına mahkum olanlar ile hakkında güvenlik tedbirine hükmedilenler de girecektir. Bununla birlikte 291. maddede “hükümlü” yerine “ceza infaz kurumuna” girmekten bahsedilmesi ve ceza infaz kurumuna girecek olan hükümlünün de sadece hapis cezasına mahkum olanlar olması nedeniyle bu madde açısından hükümlü kavramından sadece hapis cezasına mahkum olanlar anlaşılmalıdır. Hapis cezasına mahkumiyet, TCK’da ya da özel ceza kanunlarında veya ceza hükmü içeren kanunlarda düzenlenen suçlardan kaynaklanabilir.

Burada hakkında disiplin ve tazyik hapsine karar verilenlerin hükümlü sayılıp sayılamayacakları da ele alınmalıdır. Bir diğer ifade ile hakkında disiplin ve

³¹ **Turhan**, Faruk: “Anayasa ve Milletvekili Seçimi Kanununa Göre Seçilmeye Engel Suç ve Cezaların Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi”, Erzincan Üniversitesi HFD, C. 11, 2007/1-2, s. 63. Güvenlik tedbirine hükmedilmesinin mahkumiyet kapsamından çıkarılması, kanaatimizce mahkumiyet hükmünden daha çok bir cezalandırılmanın anlaşılması ve dolayısıyla işlenen fiil nedeniyle fail hakkındaki bir kınama yargısını yansıtmaması, güvenlik tedbiri hükmünde ise kınama yargısının bulunmamasıdır.

³² **Yenisey**, Feridun: Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Duruşma ve Kanun Yolları, 2. Baskı, İstanbul 1990, s. 161; **Doğan**, Koray: “Ceza Muhakemesinde Hüküm”, CHD, Yıl 3, Ağustos 2008/7, s. 190. Nitekim CMK m. 325/1’de “Cezaya veya güvenlik tedbirine mahkum edilmesi halinde, bütün yargılamaya giderleri sanığa yükletilir” denilmekte ve güvenlik tedbirini mahkumiyet olarak ifade etmektedir.

tazyik hapsi uygulanan kişilerin yerine ceza infaz kurumuna girilmesi bu suç oluşturacak mıdır? Doktrinde bu konuya ilişkin bir açıklamaya rastlanılmamasına karşın, Yargıtay'ın bir kararında mal beyanında bulunmama suçu nedeniyle ağabeyi hakkında hükmolunan cezanın infazı amacıyla ceza infaz kurumuna girmenin TCK'nın 291. maddesindeki suç oluşturacağı belirtilmiştir³³. Ancak kanaatimizce hakkında disiplin ve tazyik hapsine karar verilenlerin yerine ceza infaz kurumuna girilmesi TCK'nın 291. maddesindeki suç oluşturmamalıdır. Çünkü maddede kullanılan "hükümlü", "tutuklu", "ceza infaz kurumu" ve "tutukevi" kavramları bir suçun işlenmesinden sonra sözkonusu olabilen teknik kavramlardır. Oysa mevzuatımızda birçok yerde düzenlenmiş bulunan (örneğin, İİK m. 331 vd; CMK m. 60, 71, 124) disiplin hapsi ve tazyik hapsi gerektiren fiiller, haksızlık teşkil eden fiiller olmakla birlikte suç değildirler³⁴ ve bu fiiller karşılığında öngörülen hapis de suç karşılığında uygulanan hapis cezası değildir³⁵. Disiplin hapsi ve tazyik hapsi bir disiplin cezasıdır³⁶. Bu nedenle de disiplin hapsi ve tazyik hapsi yaptırımı tayin

³³ "Sanığın, mal beyanında bulunmama suçu nedeniyle ağabeyi hakkında hükmolunan cezanın infazı amacıyla, kendisini ağabeyi gibi tanıtıp ceza infaz kurumuna girip, çıkmaktan ibaret eyleminin TCK'nın 291. maddesinde düzenlenen "Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme" suçunu oluşturduğu, hukuki durumunun buna göre tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden suç vasfında yamılgıya düşülebilecek yazılı şekilde (suç üstlenme) hüküm kurulması kanuna aykırıdır", Y9CD, 8.5.2014, E. 2013/9285, K. 2014/5694, <http://www.kazanci.com/khoz/ibb/files/gcd-2013-9285.htm>

³⁴ Zafer, Hamide: Ceza Hukuku Genel Hükümler, TCK m. 1-75, 7. Bası, İstanbul 2019, s. 164; Özen, Mustafa: "İflasın Ertelenmesi Sürecinde Atanan Kayyımın Cezai ve Hukuki Sorumluluğu", Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, Mart 2015/103, s. 89; Doktrinde bazı yazarlar ceza hukuku anlamında bir suç işlemeksizin hukuki nedenlerle ceza infaz kurumunda tutulma olarak ifade etmektedir. Bkz. Demirbaş, Timur: İnfaz Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2019, s. 444 vd.

³⁵ Zafer, Genel Hükümler, s. 164; Nitekim Anayasa Mahkemesi de 6284 sayılı Kanununun 13. maddesinin anayasaya aykırılığı iddiasıyla baktığı bir davada, "zorlama hapsi, bir suç karşılığı uygulanan ceza değildir. Zorlama hapsi, hukuki niteliği itibarıyla tedbir kararına uyma yükümlülüğünü yerine getirmeye zorlayan ve bu yükümlülüğün ihlali halinde öngörülen bir disiplin hapsidir. Bu nedenle zorlama hapsi, bir hapis cezası (değildir)", demiştir. Bkz. AMK, 28.11.2013, E. 2013/119, K. 2013/141, (RG: 27 Mart 2014/28954); YCGK, 14.11.2006, 2006/16.HD-220 E., 2006/231 K., <http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, 4.06.2016.

³⁶ Özgenç, s. 810; Koca/Üzülmöz, Genel Hükümler, s. 566; Doktrinde bazı yazarlar disiplin veya tazyik hapsinin disiplin cezası da olmadığını, kendine özgü bir yaptırım türü olduğu ifade etmektedir (Özen, s. 89). Doktrinde bazı yazarlar ise disiplin hapsini özel tutuklama başlığı altında

edilen kararlar CMK 223 maddesinde belirtilen hüküm niteliğinde değildir³⁷. Dolayısıyla her ne kadar Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğü'nün 193. maddesi gereğince disiplin ve tazyik hapislerinin infazı ceza infaz kurumunda infaz ediliyor olsa da hakkında disiplin hapsi ya da tazyik hapsine karar verilenler "hükümlü" sayılmayacakları³⁸ için onların yerine ceza infaz kurumuna girilmesi bu suçu oluşturmayacaktır.

Bu çerçevede adli para cezasıyla ilgili bir hususa açıklık getirilmelidir. Çünkü yukarıda da açıklandığı gibi adli para cezasına mahkum olan sanık, hükümlü sıfatı kazanmaktadır. Adli para cezasının ödenmemesi durumunda ise hükümlü hakkında kamuya yararlı işte çalıştırılmasına karar verilmekte ve bu yükümlülüğü aykırı davranılması halinde ise çalıştığı günler hapis cezasından mahsup edilerek kalan cezası infaz kurumunda yerine getirilmektedir (CGTİHK m. 106/3). Dolayısıyla hakkındaki adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle ceza infaz kurumuna giren ya da girecek olan hükümlünün yerine bir başkasının girmesi bu suçu oluşturacak mıdır? Kanuni tanıma bakıldığında hükümlülük şartı ve ceza infaz kurumuna girme gerçekleşmiş gibi gözükmektedir. Fakat CGTİHK'nun 106. maddesi gereğince ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca Cumhuriyet savcısının kararıyla hükümlünün hapsedilmesine karşın, bu hapis, bir ceza olarak hapis cezası değildir; disiplin, tazyik hapsi niteliğindedir³⁹. Kaldı ki Adli Sicil Kanunu m. 4/1-c 3, 4'de⁴⁰ de

incelemektedirler. Bkz. **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, s. 966-967; **Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku**, 7. Baskı, Ankara 2019, s. 373-374; **Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. Baskı, Ankara 2019, s. 285; Bazı yazarlar ise disiplin hapsinin genel tutuklama kararına tabi olmaması nedeniyle özel tutuklama olarak ifade edilmesine karşın özel tutuklama olarak değil, kanundaki gibi disiplin hapsi nitelendirilmesi gerekir demektedir. **Ünver, Yener/Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Baskı, Ankara 2019, s. 379; Bazı yazarlar ise tutuklamaya benzer haller kapsamında ele almaktadır. Bkz. **İnci, Z. Özen: Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama**, 3. Baskı, Ankara 2014, s. 174 vd.

³⁷ YCGK, 14.11.2006, 2006/16.HD-220 E., 2006/231 K., <http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, 4.06.2016.

³⁸ Bu itibarla İnfaz Tüzüğü'nün 193. maddesinde, hakkında disiplin ve tazyik hapsine karar verilenler için "hükümlü" kavramının kullanılmış olması da kanaatimizce doğru olmamıştır.

³⁹ **Özgenç**, s. 848; **Akbulut, Berrin: Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6. Baskı, Ankara 2019, s. 875.

tazyik hapsi olduğu ifade edilmektedir. Bu itibarla yukarıda tazyik hapsi ile ilgili açıklamalar adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle verilen hapis kararı açısından da geçerli olacak ve onun yerine ceza infaz kurumuna girilmesiyle de bu suç işlenmiş olmayacaktır. O ana kadar ki fiillere bakılarak örneğin, belgede sahtecilik gibi suç varsa ondan sorumluluk tayin edilecektir. Hakkında disiplin ve tazyik hapsi verilen kişilerin yerine ceza infaz kurumuna girilmesi de cezalandırılmak isteniyorsa kanunilik ilkesi gereğince açıkça kanunda düzenlenmesi gerekmektedir. Nitekim hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanlar hakkında hükümlü veya tutuklunun kaçması suçunun oluşabilmesi açısından kanunkoyucu *“Bu maddede yazılı hükümler...hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanlar hakkında da uygulanır”* diyerek ayrıca ve açıkça belirleme yapmıştır.

Tutuklama suç işlediğine dair hakkında kuvvetli şüphe bulunan kişinin özgürlüğünün kesin hükümden önce hakim kararı ile geçici olarak kaldırılmasıdır⁴⁰. Bu itibarla bir suçtan dolayı hakim kararıyla özgürlüğü kısıtlanan ve tutukevine konulan kişi tutuklu olmaktadır. Ancak yukarıda ifade edildiği gibi sanığın hükümlü sıfatını alabilmesi için hakkındaki mahkumiyet hükmünün kesinleşmesi gerekmele birlikte, tutuklama kararı bakımından kesinleşme aranmaz. Çünkü tutuklama kararına karşı gidilecek olan itiraz kanunyolu tutuklama kararının infazını engellemez⁴². Tutuklama kararı soruşturma veya kovuşturma aşamasında verilmiş olabilir. Hatta hükümlü birlikte verilen tutuklama kararı (hüküm özlülük-hükmen

⁴⁰ Adli Sicil Kanunu Adli sicile kaydedilecek bilgiler başlıklı 4/1-c 3, 4: “(1) Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve kesinleşmiş mahkumiyet hükümleri adli sicile kaydedilir. Bu bağlamda; ...c) Adli para cezası ile ilgili olarak;... 3. Adli para cezasının tazyik hapsi suretiyle kısmen veya tamamen infaz edildiği hususu, 4. Adli para cezasının tazyik hapsinden sonra kalan kısmının ödenmek suretiyle infaz edildiği hususu...”

⁴¹ Bkz. Şahin, Cumhuriyet/Göktürk, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku, I, 10. Baskı, Ankara 2019, s. 296; Centel/Zafer, s. 374; Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Sırma Gezer, Özge/Saygılar Kırt, Yasemin F./Alan Akcan, Esra/Özaydın, Özdem/Erden Tütüncü, Efser/Altınok Villemin, Derya/Tok, Mehmet Can: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2019, s. 461; Ünver/Hakeri, s. 354; Turhan, Faruk: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, s. 219-220.

⁴² Ünver, s. 589; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8536.

tutukluluk) da ortada kesinleşmiş bir hüküm olmadığı için tutuklama kavramı içerisinde değerlendirilmelidir.

Devletin hakimiyeti ilkesi gereğince ancak ulusal mahkemelerden verilen kararlarla hükümlü veya tutuklu olanlar bakımından bu suç işlenebilir⁴³. Yabancı mahkemeler tarafından verilen tutuklama kararlarının veya mahkumiyet hükümlerinin doğrudan Türkiye’de yerine getirilmesi mümkün değildir⁴⁴. Ancak “hükümlü” bakımından yabancı mahkemelerce verilen mahkumiyet hükümlerinin Türkiye’de hangi şartlarda infaz edilebileceği 23.4.2016 tarihli 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu’nun⁴⁵ “İnfazın Devri” başlıklı beşinci bölümünde (m. 26-29) ve “Hükümlü Nakli” başlıklı altıncı bölümünde (m. 30-33) düzenlenmiştir. Aslında iki durumda da hakkında yabancı mahkemelerce kesinleşmiş mahkumiyet hükmü bulunan hükümlü vardır. Fakat “infazın devri”nde, bu hükümlü infazın devredileceği ülkede bulunmaktadır. “Hükümlü nakli”nde ise hükümlü, kararın verildiği ülkede ceza infaz kurumundadır. 6706 sayılı Kanun’da infazın devri otomatik olmamakta, bunun için Türk mahkemeleri tarafından yabancı mahkeme hükümlerinin Türk hukukuna göre uyarlanması yapılması aranmaktadır. Adı geçen kanununun 26/5. maddesinde yabancı mahkeme hükümlerinin Ankara ağır ceza mahkemesinde uyarlanmasının yapılması

⁴³ Bkz. Schönke, Adolf/Schöreder, Horst, (S/S-Stree/Hecker): Strafgesetzbuch Kommentar, 29. neu bearbeitete Auflage München 2014, § 258, kn. 25; Leipziger Kommentar, (LK/Walter), Strafgesetzbuch, Band 8 §§ 242-262, 12. Neu bearbeitete Auflage, Berlin/New York, 2010, § 258, 38; Nomos Kommentar, Kindhäuser/Neumann/Paeffgen-Altenhein, Strafgesetzbuch, Band 3, §§ 232-358, 4. Auflage, Baden-Baden 2013, § 258 kn. 61.

⁴⁴ Bkz. Akbulut, s. 181-182.

⁴⁵ Bkz. RG. 5.5.2016, Sayı: 29703; Adı geçen kanununun 36. maddesi gereğince – “(1) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla; a) 1/3/1977 tarihli ve 2080 sayılı Ceza Kovuşturmalarının Aktarılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi’nin Onaylanması ve Uygulanması Hakkında Kanununun 3 üncü maddesi, b) 1/3/1977 tarihli ve 2081 sayılı Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesinin Onaylanması ve Uygulanması Hakkında Kanununun 4 üncü maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları ile 5 inci maddesi, c) 8/5/1984 tarihli ve 3002 sayılı Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Ülke Mahkemelerinden ve Yabancılar Hakkında Türk Mahkemelerinden Verilen Ceza Mahkumiyetlerinin İnfazına Dair Kanun, ç) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 18 inci maddesi, yürürlükten kaldırılmıştır.”

öngörülmektedir. Dolayısıyla sonuç olarak uyarlama yargılaması yapıldıktan sonra artık ortada Türk mahkemelerinden verilmiş bir hüküm ve hükümlü bulunacağı için hükümlü yerine bir başkasının teslim olması halinde de bu suçun işlendiğini kabul etmek gerekir. Hükümlü naklinde ise 6706 sayılı Kanun'da infazın devrinde olduğu gibi açıkça Türk mahkemelerince uyarlama yapılması öngörülmemiştir. Kanundaki bu düzenlemelerden Hükümlülerin Nakline Dair Avrupa Sözleşmesinin 10. maddesindeki usul esas alınarak yabancı devlet mahkemelerince verilen mahkumiyet kararlarının uyarlama kararı verilmeden Türkiye'de aynen infaz edilmesi usulünün kabul edildiği anlaşılmaktadır. 6706 sayılı Kanun'un getirdiği önemli yeniliklerden bir diğeri de Türk vatandaşlarının yabancı bir devlete nakline izin vermiş olmasıdır⁴⁶.

Uluslararası adli işbirliği kapsamında "tutukluluk" haline değinilecek olursa; 6706 sayılı kanunda birçok durum için tutuklama öngörülmüştür. Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'ne (m. 16) uygun olarak 6706 sayılı kanunun 14. maddesinde iade kurumu açısından geçici tutuklama⁴⁷ düzenlenmiştir⁴⁸. Yine aynı kanunun 21/3. maddesinde Türkiye'den yapılacak transit geçişlerle ilgili olarak ve ayrıca 24/6. maddesinde soruşturma veya kovuşturmanın yabancı devlete devredilmesi ile ilgili olarak gerektiğinde geçici tutuklama tedbiri öngörülmüştür. Geçici tutuklamadan başka iade konusunda 16. maddede CMK hükümlerine göre tutuklama verilmesi de düzenlenmiştir. Türkiye'nin yabancı ülkeden iade talep etmesine ilişkin olarak da 22. maddede mevcut bir tutuklama kararının bulunmasını aramıştır. Bu tutuklama kararı, CMK'ya göre aslında vicahi verilmesi gereken

⁴⁶ Bkz. **Turhan**, Faruk: "6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Bir Değerlendirme", Dokuz Eylül Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, C. 21, Özel Sayı, 2019, s. 3078- 3079.

⁴⁷ Geçici tutuklama doktrinde tutuklamaya benzer hal (**İnci**, s. 177), özel tutuklama hali (**Centel**, Nur: Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama, İstanbul 1992, s. 171; **Özbek/Doğan/Bacaksız**, s. 285; **İnci**, s. 178; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 375) olarak değerlendirilmektedir.

⁴⁸ 6706 sayılı Kanuna göre iadenin kabul edilebilirlik koşulları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Turhan**, Faruk: "Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme", Süleyman Demirel Üniversitesi HFD, Cilt: 8, Sayı 2, Yıl 2018, s. 1-87.

tutuklama kararının bir istisnası olarak, SİDAS'ın iade talebinin yapılması için aradığı tutuklama kararı şartını yerine getirmek bakımından öngörülen gıyabı tutuklama kararıdır. İade sürecindeki tutuklamalarda da bir suçtan dolayı kişi hakkında kuvvetli şüphe bulunması ve hakim tarafından karar verilmesi nedeniyle m. 291'deki tutuklu kapsamında değerlendirmeli ve bu tutuklunun yerine tutukevine girilmesi halinde suçun oluşacağı ifade edilmelidir.

5271 sayılı CMK'ya göre tutuklama kararının verilebilmesi için kural olarak şüpheli veya sanığın huzurda/hazır bulunması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle artık hazır bulunmayan şüpheli veya sanık hakkında gıyabında/yokluğunda istisna(lar) dışında tutuklama kararı verilemeyecektir⁴⁹. CMK hükümlerine göre ancak kaçak olan şüpheli veya sanık hakkında gıyabında tutuklama kararı verilebilecektir (CMK m. 248/5; CMK Yürürlük Kanunu m. 5). Bu gıyapta tutuklama kararı da aslında iade kurumunun işletilebilmesi amacıyla kabul edilmiştir⁵⁰. Bununla birlikte doktrinde, bazı yazarlar tarafından CMK'nın 271/4. maddesindeki "*Merciin, itiraz üzerine verdiği kararlar kesindir; ancak ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir.*" şeklindeki düzenlemenin de gıyapta tutuklama kararı olduğu ileri sürülmektedir. Bu yazarlara göre, tutuklama talebinin reddedilmesi üzerine şüpheli veya sanığın salıverilmesi ve itiraz incelemesinin de dosya üzerinden yapılması nedeniyle itiraz üzerine verilen tutuklama kararı gıyapta olacaktır⁵¹. Diğer bazı yazarlara göre ise CMK'da gıyapta tutuklama kaldırıldığı için merciin verdiği bu karar, bir tutuklama kararı değil, şüpheli veya sanığın tutuklanması gerektiği yolundaki bir karardır ve ancak yakalama emri düzenlenmesi biçiminde olabilecektir⁵². Dolayısıyla CMK'nın 271/4.

⁴⁹ Yenisey/Nuhoğlu, s. 366; Centel/Zafer, s. 375, 385; Öztürk/Tezcan/Erdem vd., s. 463-464; Şahin/Göktürk, s. 301; Ünver/Hakeri, s. 366; Özbek/Doğan/Bacaksız, s. 282; Yenidünya, A. Caner/İçer, Zafer: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2016, s. 336.

⁵⁰ Şahin/Göktürk, s. 305.

⁵¹ Centel/Zafer, s. 385; Öztürk/Tezcan/Erdem vd., s. 464.

⁵² Şahin/Göktürk, s. 306; Koca/Üzülmez, Özel Hükümler, s. 1011-102; İtiraz mercii tarafından gıyapta tutuklama kararı verilemeyeceğine ilişkin bkz. Ünver/Hakeri, s. 366.

maddesindeki düzenlemeyi gıyapta tutuklama kararı kabul edenler açısından tutukluluk halinden bahsedilebilecek ve tutuklunun yerine kendini koyanda bu suçun işlemiş olacaktır. Aksi görüşe görüş esas alınrsa, gıyapta bir tutuklama kararı bulunmadığı için tutukluluk hali de sözkonusu olmayacaktır.

6771 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 17. maddesi ile 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Anayasasına eklenen geçici 21 inci maddesinin (E) fıkrası “Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve askerî mahkemeler kaldırılmıştır.” Kaldırılmadan önceki askeri mahkemelerce mahkum olmuş hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girilmesi askeri mahkemelerce hakkında tutuklama kararı verilen tutuklunun yerine tutukevine girilmesi halinde de TCK m. 291’deki suç oluşurdu⁵³.

Hükümlünün mahkum olduğu ceza, örneğin ceza zamanaşımına uğramışsa, genel affa uğramışsa, özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilmişse ya da adli para cezasına dönüştürülmüşse veya ferdi özel affa uğramışsa ceza infaz kurumunda cezanın çekilmesi sözkonusu olmayacağı⁵⁴ için suç da işlenemeyecektir. Yine örneğin, hüküm hakkında olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesine başvurulması halinde kural olarak hükümlünün cezasının infazı devam eder, ancak mahkeme infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebilir (CMK m. 312). İnfazın geri bırakılması veya durdurulması halinde hükümlü serbest bırakılmış olacağı için yerine geçilmesi de sözkonusu olamayacaktır.

Diğer taraftan hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girerek cezanın infazının tamamlanmasına rağmen, bir başkasının aynı hükmün infazı için ceza infaz kurumuna girmek istemesi ve gerçeğin de tespit edilmesi halinde ortada

⁵³ Nitekim Yargıtay, ilk derece mahkemesi tarafından verilen sanığın, ağabeyi hakkında emre itaatsizlik suçundan dolayı askeri mahkeme tarafından hükmedilen 25 günlük hapis cezasını kendisini ağabeyi gibi tanıtarak onun yerine çekmesi nedeniyle TCK’nın 291/1. maddesinden cezalandırılmasına ilişkin kararını aynen onaylamıştır. Y16CD, 08.06.2015, 2015/731, 2015/1739 (Karar yayınlanmamıştır).

⁵⁴ Bkz. LK/Walter, § 258, kn. 39; NK-StGB-Bearbeiter, § 258, kn. 61; Zafer, Faile Yardım Suçu, s. 235-236.

hükmün gerçek bir infazından bahsedilemeyeceği için sonradan giren kişi açısından da bu suçun oluştuğu kabul edilmelidir.

Maddede açıkça hükümlü ile tutukludan ve ceza infaz kurumu ile tutukevinden bahsettiği için gözaltındaki ya da gözlem altındaki kişinin yerine girmek ya da hakkında yakalama kararı bulunan kişinin yerine teslim olmak ve nezarethaneye girmek bu suç oluşturmayacaktır.

Burada şöyle bir ihtimalden de bahsedilebilir: Hakkında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunan hükümlü gerçekte suç işlememiş, fakat muhakeme sonucunda mahkum olmuş olabilir. Örneğin gerçekte suç işleyen kişinin, bir başkasını itham etmesi veya o kişinin isteyerek suçu üstlenmesi sonucu ya da gerçek suçlunun bir başkasını suç üstlenmeye azmettirmesi sonucu, bir başkası mahkum edilmiş olabilir. Gerçekte suçu işleyen kişi ise bu sonuçtan duyduğu vicdan azabı nedeniyle kendisi hükümlünün yerine geçerek ceza infaz kurumuna girmiş olabilir. Ceza infaz kurumuna gerçek suçlu girmiş olmasına karşın fail, TCK'nın 291. maddesindeki suçu işlemiş olacaktır. Aynı durum tutuklama kararı bakımından da sözkonusudur. Önemli olan hukuken geçerli ve infaz kabiliyeti bulunan bir hüküm veya tutuklama kararının varlığıdır. Hükmün doğruluğu veya tutuklama kararının yerindeliği suçun oluşması açısından önemli değildir.

Bununla birlikte gerçekte suç işlemiş olan kişi, kimliği hakkında yalan beyanda bulunarak başkasının kimlik veya kimlik bilgilerini kullanmak suretiyle, verdiği bir başkasının adıyla yargılanıp mahkum olması ve ceza infaz kurumuna girmesi halinde TCK'nın 291. maddesindeki başkası yerine ceza infaz kurumuna girme suçu oluşmayacaktır. Çünkü önemli olan hakkında hüküm verilen kişinin bizatihi kendisidir. Burada hüküm, her ne kadar bir başkasının adı kullanılmış olsa da gerçekten yargılanan kişi hakkında verilmiştir. Oysa inceleme konumuz olan suçun oluşabilmesi için failin kendisini, daha önce hakkında verilmiş bir hüküm bulunan kişinin yerine ceza infaz kurumuna girmesi gerekmektedir. Fakat verdiğimiz ihtimalde daha önce hakkında hüküm verilmiş bir başkası yerine ceza infaz kurumuna girilmemiştir. Bu kişinin başkasının kimliğini kullanmış olması

başkası yerine ceza infaz kurumuna girme suçuna neden olmaz⁵⁵. Ancak kullanılan kimliğin sahte veya gerçek başka bir kişiye ait olmasına göre resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu (TCK m. 206) veya başkasının kimlik ya da kimlik bilgilerini kullanma suçundan (TCK m. 268) ve Kabahatler Kanunundaki kimliği bildirmeme kabahatinden (m. 40) sorumluluk gündeme gelebilecektir⁵⁶.

4. Hareket

TCK 291. maddede suçun hareket unsuru, kişinin kendisini, hükümlü veya tutuklunun *yerine koyarak* ceza infaz kurumuna veya tutukevine *girmek* şeklinde gösterilmiştir. Buna göre, suçun oluşumu bakımından iki hareketin yapılması gerekmektedir. İlk hareket failin, kendisini gerçek hükümlü veya tutuklunun yerine koyması, kendisini gerçek hükümlü veya tutuklu gibi göstermesidir. Bu hareket herhangi bir şekilde gerçekleştirilebilir⁵⁷. Örneğin sahte nüfus cüzdanı yapılarak ya da saç, sakal, kılık kıyafet değiştirmek suretiyle veya estetik operasyonla kendisini gerçek hükümlü veya tutukluya benzeterек veyahut da bunlara gerek kalmaksızın tek yumurta ikizinin kendisini gerçek hükümlü veya tutuklu olan diğer ikizi yerine koyarak da bu hareket unsuru gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla kişinin kendisinin *hükümlü ya da tutuklunun yerine koyma hareketi* serbest hareketli olmaktadır.

İkinci hareket ise failin, ceza infaz kurumuna veya tutukevine *girmesidir*. Kanuni tanımda failin ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesi, kendisini hükümlü veya tutuklunun yerine koymak suretiyle gerçekleştirilmesinden bahsedildiği için suç, bağlı hareketli bir suçtur⁵⁸. Dolayısıyla suçun oluşumu için failin, kendisini hükümlü veya tutuklunun yerine koyarak ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesi gerekmektedir. Yoksa madde, kişilerin sadece ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmesini cezalandırma amacını taşımamakta, hükümlü ya da tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesini

⁵⁵ Aynı yönde Yargıtay kararı için bkz. Y9CD, 08.05.2014, 2014/359, 2014/6183 (Karar yayınlanmamıştır).

⁵⁶ Bkz. Yokuş Sevil, Yalan Beyan, s. 145; Ünver, s. 150 vd.

⁵⁷ Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8535.

⁵⁸ Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8535.

cezalandırmaktadır. Örneğin kişinin hapisteki kan davasını öldürmek için girmesi, ziyarete izni olmamasına rağmen ziyaret için girmesi gibi her hangi bir nedenle gizlice ceza infaz kurumuna girmiş olması bu madde kapsamında bir fiil olmayacaktır⁵⁹. Hatta kişinin görevlilerle hiç muhatap olmadan gizlice ceza infaz

⁵⁹ Bununla birlikte kişinin ceza infaz kurumlarına ya da tutukevlerine izinsiz girmesini açıkça cezalandıran bir hüküm de bulunmamaktadır. Ancak buralara izinsiz girmenin TCK m. 116'daki konut dokunulmazlığını ihlal suçunu oluşturup oluşturmayacağı değerlendirilebilir. Nitekim ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin konut sayılıp sayılmayacağı doktrin ve Yargıtay kararlarında tartışılmıştır. Doktrinde ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler ile tutukevlerindeki tutukuların buralarda kalmaları, tasarrufta bulunmaları hür iradelerine bağlı olmadığı, konut dokunulmazlığı suçunun amacı olan konuttaki kişilerin kişisel hürriyetlerini koruma amacının esasen hürriyetleri kısıtlanmış olan ve buralarda kalmaya mecbur tutulan bu kişiler bakımından gerçekleşmeyeceğinden ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin hükümlüler ile tutukuların konutu olarak nitelendirilemeyeceği ifade edilmiştir (Bu görüş için bkz. Şensoy, Naci: "Konut Dokunulmazlığını İhlal Cürmü", İHFM, C. 11, 1945/3-4, s. 92; Artuk, M. Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim: Ceza Hukuku Özel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2018, s. 402; Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, R. Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 17. Baskı, Ankara 2019, s. 558; Artuk, M. Emin/Yenidünya, A. Caner: "Yeni Ceza Kanunu'nda Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu (m.116)", Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Yıl 2, Ekim 2005/6-7, s. 121; Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2019, s. 442; Okuyucu Ergün, Güneş: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Konut Dokunulmazlığı İhlal Suçu, Ankara 2010, s. 47-48). Buna karşın ceza infaz kurumlarında veya tutukevlerinde çalışanlara ait resmi daire olmayan bağımsız özel odalarının konut sayılabileceği kabul edilmiştir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler s. 402; Artuk/Yenidünya, s. 121). Yargıtay da 765 sayılı TCK döneminde verdiği bazı kararlarında "mağdurun yatmakta olduğu hapis hane koşulları, kapısı kapandıktan sonra cezaevi içinde yatanların meskeni mahiyetini olacağından geceleyin rıza hilafına buraya girmek 193'üncü maddenin ikinci fıkrasına giren suçu teşkil eder" demiş (Y4CD, 13.5.1948, 5646/5364; YCGK, 6.3.1961, 4-1/1, Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 401); diğer bir kararında ise "şahsi hürriyeti esasen tehdit edilmiş bulunan mağdurenin rıza ve muvafakati mevzu bahis olamayacağı gibi cezaevinin, hususi durumuna göre mesken addi de mümkün olmadığından, anasını tekevün etmeyen mesken masuniyeti ihlal suçundan ceza verilmesi..." diyerek aksi yönde karar vermiştir (Y4CD, 3.10.1960, 7512/8357, Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 401).

Konut olarak kullanılan kısımlar hariç resmi daireler konut sayılmazlar (bkz. Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 401; Artuk/Yenidünya, s. 119; Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, s. 558; Okuyucu Ergün, s. 46-47, 55). 5237 sayılı TCK m. 116'da da korunan yerler arasında açıkça resmi dairelerden bahsedilmemiştir (Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 401; Artuk/Yenidünya, s. 120). Bununla birlikte TCK'nın 116/2. maddesiyle açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutlak olmayan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentilerinin konut dokunulmazlığı kapsamına dahil edilmesi ve işyerlerinin de resmi veya özel olması arasında fark

kurumuna girip hükümlünün yerine geçmesi durumunda, görevlilere kendisini, yerine geçtiği hükümlü gibi tanıtmadığı sürece bu suç oluşmayacaktır. Çünkü kendisini hükümlü ya da tutuklu yerine koymadan ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmiştir. Bununla birlikte hükümlünün kaçmasına imkan sağlama suçunun (TCK m. 294/2) oluşacağı ifade edilmelidir.

Kanuni tanıma uygun haksızlığın gerçekleşebilmesi için gerçek hükümlü veya tutuklunun yerine kendini koymak ve ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmek şeklinde birbirine bağlı iki harekete yer verildiği için suç, aynı zamanda çok hareketli bir suçtur⁶⁰. Çünkü iki ayrı iradi hareketle suç işlenebilecektir. Failin hükümlü veya tutuklunun yerine kendini koyma iradi hareketi ve ayrı bir iradi kararlar ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme hareketi gerekecektir. Bu iki ayrı iradi hareketin icrasıyla ancak kanuni tanıma uygunluk gerçekleşeceği için bu birden fazla hareketler tipik hareket tekliği içinde değerlendirilecektir. Ancak iki hareket arasında bağlantı olması da aranmalıdır.

Kanuni tanımda birden fazla hareket öngörülmesi olmakla birlikte, ayrıca *neticeye yer verilmemiştir*. Bu nedenle suç, sırf hareket suçudur. Dolayısıyla kişinin kendisini hükümlü veya tutuklunun yerine koyarak ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesiyle suç oluşacaktır. Maddede bir zarar tehlikesinin gerçekleşmesinden bahsedilmediği için suç, soyut tehlike suçu olmaktadır⁶¹.

Maddeye hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girmenin yanında tutuklunun yerine tutukevine girilmesinin eklenmesiyle oluşan kanuni tanımdaki bu

olmaması (Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, s. 561; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 401) nedeniyle açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutlak olmayan resmi daireler işyeri dokunulmazlığı kapsamında değerlendirilebilecektir (Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, s. 562; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 401; Okuyucu Ergün, s. 55). Bu itibarla kanaatimizce açık bir rıza bağlı olarak girilebilen bir işyeri olarak ceza infaz kurumları veya tutukevlerine rıza hilafına, izinsiz girilmesi TCK m. 116/2 kapsamında işyeri dokunulmazlığı ihlalinin oluşturacaktır (Özbek/Doğan/Bacaksız, Özel Hükümler, s. 445).

⁶⁰ Nitekim doktrinde çok hareketli suçların aynı zamanda bağlı hareketli suçlar olduğu ifade edilmektedir, Zafer, Genel Hükümler, s. 237.

⁶¹ Ünver, s. 590.

durum için doktrinde “seçenek davranış” ifadesi kullanıldığı gibi⁶², suçun “seçimlik bir ihlal biçimi” ve “seçimlik unsurlu bir suç” olduğu ifadeleri kullanılmıştır⁶³. Kanaatimizce seçimlik hareketli bir suç sözkonusu değildir. Çünkü kanuni tanımda TCK’nın 151. maddesindeki mala zarar verme suçunda olduğu gibi “yıkma, tahrip etme, yok etme, bozma, kullanılamaz hale getirme veya kirletme” gibi birden fazla seçimlik harekete yer verilmemiştir. Suçun hareketi birbirine bağlı olarak gerçekleşen hükümlü veya tutuklunun *yerine koyarak* ceza infaz kurumuna ya da tutukevine *girmektir*. Maddede seçimlik olacak başkaca bir hareket bulunmamaktadır. Kaldı ki seçimlik hareketli bir suçtan bahsedilebilmesi için seçimlik hareketlerin aynı konu üzerinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Eğer konuları farklı ise ayrı ayrı suçlar sözkonusu olur⁶⁴. İnceleme konumuzu oluşturan suçun kanuni tanımında ise hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girilmesinde veya tutuklunun yerine tutukevine girilmesinde suçun konuları farklıdır. Birinde ceza infaz kurumu, diğerinde ise tutukevi suçun konusunu oluşturmaktadır. İki farklı konu bulunması nedeniyle bize göre maddede aynı hareketlerle farklı kurumlara girmekle işlenen seçimlik konulu suç bulunmaktadır. Bunlar, hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girme ve tutuklunun yerine tutukevine girmez.

Suçun kesintisiz suç olma ihtimali üzerinde de duracak olursak; yukarıda açıklandığı gibi suç, failin ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmesiyle tamamlanmaktadır. Fakat kanaatimizce suç, kişinin cezaevinde kaldığı sürece de ihmali davranışıyla işlenmeye devam etmektedir⁶⁵. Çünkü fail, gerçeği söyleyerek bu

⁶² Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8535.

⁶³ Ünver, s. 589, 590.

⁶⁴ Özgenç, s. 186; Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s. 122-123; Akbulut, Genel Hükümler, s. 276.

⁶⁵ Nitekim doktrinde kesintisiz suçlarla ilgili olarak; icrai hareketle başlanan suçun ihmali hareketle devam ettirilebileceği belirtilmektedir (Bkz. Önder, Ayhan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II-III, 2. Bası, İstanbul 1992, s. 72; Özgenç, s. 189; Artuk/Gökcan/Alşahin/Çakır, Genel Hükümler, s. 270; Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s. 125; Zafer, Genel Hükümler, s. 248; Akbulut, Genel Hükümler, s. 279). Bu duruma örnek olarak bir kimsenin konutuna rızasına aykırı olarak giren kişinin orada bulunduğu sürece konut dokunulmazlığı suçunu işlemeye devam etmesi gösterilmektedir. (Özgenç, s. 189; Artuk/Gökcan/Alşahin/Çakır, Genel Hükümler, s. 270, s. 249; Heinrich, Bernd: Ceza Hukuku Genel

durumu sonlandırabilecektir. Keza gerçek hükümlünün veya tutuklunun ortaya çıkması/çıkarılması ile ya da bir başkasının olayı ihbar etmesi gibi başkaca şekilde suçun işlenmesi kesintiye uğrayabilecektir. Bu bakımından suç, tamamlanmış bir suç şeklinde işlenmeye devam ettiği için kesintisiz bir suç olarak değerlendirilebilecektir⁶⁶. Kaldı ki kesintisiz suç olarak kabul edilmediği takdirde failin ceza infaz kurumunda kaldığı süre içinde dava zamanaşımının dolması gibi bir ihtimal de ortaya çıkabilecektir. Kesintisiz suç olarak kabulü halinde suçun işlendiği zaman, kesintinin meydana geldiği andır ve bu anda yürürlükte bulunan kanun uygulanacaktır.

Bu suç esas olarak icrai bir davranışla işlenebilen suç mahiyetindedir. Çünkü maddede failin, kendisini hükümlü veya tutuklu yerine koyarak ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesinden bahsedildiği için ancak icrai bir davranışla işlenebilir. Bununla birlikte kesintisiz olduğunu kabul ettiğimiz için failin icrası ihmali bir davranışla devam etmektedir. Fail gerçeği söylemeyerek, ihmali davranarak suçun ihmali bir şekilde devamını sağlamaktadır. Gerçekleşmesi zor gözüксе de örneğin, gerçek hükümlünün kimliğinin üzerinde olması nedeniyle, gerçek hükümlü zannedilerek kolluk tarafından yakalanan diğer tek yumurta ikizinin yanlışlıkla yakalanmasına rağmen, gerçeği açıklamayarak ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesi halinde suçun ihmali işlenmesi düşünülebilir⁶⁷. Buna karşın kişinin gerçek hükümlü olmadığını beyan etmesine rağmen ceza infaz kurumuna götürülmesi halinde başkasının yerine geçme kastı bulunmadığından suç oluşmayacaktır.

Kısım I (Ed.: Yener Ünver), Ankara 2014, s. 95). Dolayısıyla konut dokunulmazlığını ihlal suçunda olduğu gibi bir başkası yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçunda da failin, girdiği yeri terk edene kadar suçun işlenmeye devam ettiği söylenebilecektir.

⁶⁶ Doktrinde kesintisiz suç, tamamlanmış olarak devam eden suçlar olarak da ifade edilmektedir (Hakeri, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara 2019, s. 179; Akbulut, Genel Hükümler, s. 278).

⁶⁷ Doktrinde sırf hareket suçlarının da ihmali şekilde işlenmesi ve şerikliği kabul edilmektedir (Bkz. Akbulut, s. 292). Fakat bizzat işlenebilen suçlarda ihmali şekilde fail olmanın mümkün olmadığı da ifade edilmektedir (Akbulut, s. 286).

Maddede suçun oluşabilmesi için failin hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girmesi, tutuklu yerine de tutukevine girmesi aranmaktadır. Dolayısıyla ceza infaz kurumu ile tutukeviden ve bu kurumlara “girme”den ne anlaşılması gerektiği açıklanmalıdır:

Ceza infaz kurumları⁶⁸, 5275 Sayılı Cezaların ve Güvenlik Tedbirleri Hakkında Kanun’un ceza infaz kurumlarının türleri başlığı altında 8-15. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre ceza infaz kurumları: Kapalı, yüksek güvenlikli kapalı, kadın kapalı, çocuk kapalı, gençlik kapalı, açık ceza infaz kurumları ile gözlem ve sınıflandırma merkezleri ve çocuk eğitimevleridir. Dolayısıyla tipikliğin oluşabilmesi için failin bu ceza infaz kurumlarına girmesi gerekecektir. Bu kurumlar dışında örneğin hakkında güvenlik tedbiri hükmedilen akıl hastalarının koruma ve tedavi altına alındığı yüksek güvenlikli sağlık kurumlarına girmesi halinde tipiklik gerçekleşmeyecektir. Keza nezarethaneye girilmesi halinde de buranın ceza infaz kurumu olmaması ve de nezarethanede bulunan kişinin kural olarak hükümlü veya tutuklu olmaması nedenleriyle bu suç oluşmayacaktır. Ancak hükmün ya da tutukluluk kararının infazı bakımından örneğin, ceza infaz kurumuna ya da tutukevine naklinin sağlanması için geçici olarak nezarethanede bulundurulduğu zamanda hükümlü ya da tutuklunun yerine geçilmiş olursa ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme hareketi gerçekleşmiş olmayacak, fakat nezarethanede hükümlü ya da tutuklunun yerine geçme hareketi onların yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine geçmek için yapılmışsa teşebbüsten dolayı sorumluluk gündeme gelebilecektir.

Burada hastanelerde hükümlü ya da tutuklulara ayrılmış koşullarda yatan hükümlü veya tutuklunun yerine geçilmesi halinde de suçun oluşup oluşmayacağı değerlendirilmelidir. Hastanelerdeki hükümlü/tutuklu koşulları⁶⁹ yukarıda ifade

⁶⁸ Ceza infaz kurumu kavramının kullanılmasına yönelik eleştiriler için bkz. **Demirbaş**, İnfaz Hukuku, s. 392; **Özbek**, Veli Özer: İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2015, s. 241.

⁶⁹ CGTİHK m. 16/2: “ (Akıl hastalığı dışındaki) Diğer hastalıklarda cezanın infazına, resmî sağlık kuruluşlarının mahkûmlara ayrılan bölümlerinde devam olunur” Hastalık Nedeniyle Nakil m. 57/1: “Hastaneyev sevkî zorunlu görülen hükümlü, bulunduğu yere en yakın tam teşekküllü Devlet veya

edildiği üzere İnfaz Kanunu'nda ceza infaz kurumları arasında yer almamaktadır. Bununla birlikte Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri İle Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol'ün 35. maddesindeki “*Hükümlü koşulları ve servisleri, ceza infaz kurumlarının bir bölümü olarak kabul edilir ve infaz mevzuatı bu bölümlerde de uygulanır.*” düzenlemesi gereği hükümlü koşulları da ceza infaz kurumu olmaktadır. Bu nedenle hükümlü koşullarında hükümlü veya tutuklunun yerine geçilmesi de bu suçu oluşturmaktadır.

Hapis cezasının özel infaz şekillerinden hafta sonu infaz ve geceleri infaz şekilleri de ceza infaz kurumlarında infaz edildiğinden (CGİHK m. 110/1) gerçek hükümlü yerine hafta sonları ya da geceleri ceza infaz kurumuna giren kişi de bu suçu işlemiş kabul edilecektir. Ancak özel infaz şekillerinden konutta infaz şekli ise hükümlünün konutunda, oturduğu yerde infaz edildiği, ceza infaz kurumunda infaz edilmediği için hükümlünün yerine konutta kalan fail tipe uygun davranmış olmayacağından bu suçu işlemiş olmayacaktır⁷⁰. Buna karşılık CGİHK m. 110/5 “*Bu*

üniversite hastanesinin hükümlü koşullarına yatırılır.”; Hükümlünün muayene ve tedavi istekleri m. 71: “Hükümlü, beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunun için hükümlü öncelikle kurum revirinde, mümkün olmaması hâlinde Devlet veya üniversite hastanelerinin mahkûm koşullarında tedavi ettirilir.”; Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri İle Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol, Hükümlü koşulları ve servisi m. 32/1: “Hükümlü koşulları ve servisi; hastane bünyesinde doğrudan güneş alan diğer hasta odaları ile aynı şartları taşıyan, erkek, kadın ve gerekli durumlarda çocuk olmak üzere en az birer odadan oluşan, firara karşı engellerin bulunduğu, dış güvenliğinin jandarma, iç güvenliğinin ise ceza infaz kurumu personeli tarafından sağlandığı, hükümlü ve tutuklulara yatarak tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri verilmek üzere ayrılan bölümlerdir. Bu koşullar ve servislerden tutuklular da yararlanır”; Hastanelerdeki tedavilerin hükümlü koşullarında yapılması m. 33/1: “Hastaneye sevk edilen hükümlü ve tutuklular, yatarak tedavi edilmeleri gerektiği takdirde, o hastanede bunlara tahsis edilen hükümlü koşullarına yatırılır ve tedavileri burada yapılır. Hastanede hükümlü koşulları olmadığı takdirde, jandarma tarafından gerekli güvenlik tedbirleri alınarak oluşturulacak geçici hükümlü koşullarında tedavileri tamamlanır.”

⁷⁰ Bu suçla korunan hukuksal değer dikkate alındığında madde kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Hapis cezasının konutta çekilmesi bakımından konut, yukarıda belirtilen hükümler dikkate alındığında ceza infaz kurumları arasında sayılmamıştır. Ancak sonuçta konutta hapis cezasının infazı gerçekleştirildiği için ceza infaz kurumu kapsamında değerlendirilebileceği de söylenebilir.

infaz usulünün gereklerine geçerli bir mazeret olmaksızın uyulmaması hâlinde, cezanın baştan itibaren infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir” hükmü gereğince cezanın infaz kurumuna çektirilmesine karar verilmesi durumunda inceleme konumuzu oluşturan suç işlenebilecektir.

Tutukevi ise, İnfaz Kanunu'nun tutuklama kararının yerine getirildiği kurumlar başlıklı 111. maddesi⁷¹ dikkate alındığında tutukluların barındırılması için ayrı bir binasının bulunması halinde bu ad altındaki kurumu ve ayrı binanın olmaması halinde ise ceza infaz kurumlarındaki tutuklular için ayrılan bölümü ifade etmektedir. Dolayısıyla tutukevine girme unsuru, failin tutuklulara mahsus yapılan tutukevine girmesiyle ya da ayrı bir tutukevinin olmadığı yerlerde ceza infaz kurumuna girmesiyle gerçekleşebilecektir.

Ceza infaz kurumuna veya tutukevine **girme fiili** ilk ihtimalde hükümlü veya tutuklunun yerine hükmün veya tutuklama kararının infazının başlangıcında ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmekle işlenebilir. Ceza infaz kurumuna veya tutukevine “girme”den anlaşılması gereken doktrindeki bir görüşe göre, failin (bedenen) hazır bulunduğu bir halde ceza infaz kurumu veya tutukevi görevlileri tarafından kuruma kabul kayıt işlemlerinin tamamlanmasıdır⁷². Katıldığımız diğer bir görüşe göre ise failin ceza infaz kurumuna veya tutukevine bedenen tamamen girmesi ile suç tamamlanmış olacaktır. Çünkü maddede “giren” denildiği için kayıt işlemleri tamamlanmış olsa bile ceza infaz kurumuna veya tutukevine girilmediği

⁷¹ 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu m. 111: “(1) Tutuklular, iç ve dış güvenlik görevlisi bulunan, firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engelleri olan, 34 üncü maddede sayılan hâller dışında oda ve koridor kapıları sürekli olarak kapalı tutulan ve yasal zorunluluklar ayrı, dışarıyla irtibat ve haberleşme olanağı bulunmayan normal güvenlik esasına dayalı tutukevlerinde veya maddî olanak bulunmadığı hâllerde diğer kapalı ceza infaz kurumlarının bu amaca ayrılmış bölümlerinde tutulurlar. (2) Eylem ve davranışları ile 9 uncu madde kapsamına giren tutuklular, yüksek güvenlikli tutukevlerinde veya buna olanak bulunmadığı hâllerde yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde barındırılırlar. (3) Kadın, çocuk ve gençlik tutukevleri müstakil olarak kurulabilir. Tutuklular, tutukevlerinde veya maddî olanak bulunmadığı hâllerde kapalı ceza infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde, büyükler, kadınlar, gençler, çocuklar olmak üzere ve suç türleri de gözetilerek ayrı yerlerde barındırılırlar.”

⁷² Meran, s. 404; Gerçekler, s. 5498.

takdirde suç tamamlanmış olmaz. Ancak girme hareketinin tamamlanabilmesi adına failin koğuşa veya kendine özgü bir odaya yerleştirilmesi veya hakkında başka bir işlem yapılması (kabul odalarına konması, gözlem ve sınıflandırma merkezlerine alınması) gerekli değildir⁷³. Keza ceza infaz kurumu veya tutukevi idare binası gibi (hükümlü veya tutuklu dışındaki kişilerin de girebildiği) genel kısımlarına girme değil, infaz kısmına (herkesin giremediği sadece hükümlü veya tutukluların infaz için girdiği kısma) girilmiş olması aranmalıdır⁷⁴.

Fakat burada tutukevine girme hareketinin infazın başlangıcında gerçekleşmesi ihtimali bakımından 5271 sayılı CMK'daki tutuklamaya ilişkin hükümler nedeniyle bir noktaya dikkat çekmek gerekir. Suçun konusu kısmında belirtildiği üzere 5271 sayılı CMK'da tutuklama kararı, yurt dışında bulunan kaçaklar bakımından getirilen istisna dışında (CMK m. 248/5) yüze karşı verildiği için ve dolayısıyla tutuklama kararının verilmesi halinde şüpheli veya sanık, karar anında kolluk kuvvetlerince o anda tutulup mevcutlu olarak tutukevine götürüleceği için başkasının onun yerine geçmesi zor gözükmektedir. Belki istisnaen tutukevine giderken molada ya da sağlık kontrolü için hastaneye gidildiğinde tutuklunun yerine geçilmesi ve tutukevine girilmesi şeklinde mümkün olabilir. Eğer tutukevine girmeden bir başkasının tutuklunun yerine geçtiği anlaşılırsa teşebbüsten sorumluluk belirlenmelidir.

Tutuklunun yerine tutukevine girme suçu bakımından doktrinde failin, daha önceden kendisini tutuklanacak kişi (şüpheli veya sanık) gibi göstererek, ifade ve savunmalar vererek gerçek şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararını verdirmek suretiyle tutukevine girmesiyle de suçun oluşacağı ifade edilmiştir⁷⁵. Fakat kanaatimizce, maddede “tutuklu”nun yerine kendisini koyarak tutukevine giren kimseden bahsedildiği için öncelikle ortada “tutuklu” kişinin bulunması gerekir. Bu itibarla bu suç, ancak mevcut infaz edilebilir tutuklama kararından sonra tutuklu kişi

⁷³ Ünver, s. 591; Meran, s. 404.

⁷⁴ Bkz. Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8537.

⁷⁵ Malkoç, İsmail: Açıklamalı Türk Ceza Kanunu C. 4, (Madde 242-345), Ankara 2013, s. 4752; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8536.

varken işlenebilir, kararın alınmasından önce kendini tutuklanacak kişi gibi göstererek işlenmesi mümkün değildir. Fakat failin kendini tutuklanacak kişi olarak gösterme hareketi, suç işleyen kişinin yakalanma ve tutuklanmasından kurtulması amacıyla yapılmış ise TCK m. 283'deki suçluyu kayırma suçu gözönünde bulundurulmalıdır.

CMK'ya göre gıyabi tutuklama sadece yurt dışında bulunan kaçak sanıklar hakkında verilebileceği için ancak bu durumda hakkında gıyabi tutuklama kararı verilen kişinin yerine geçerek kendisini tutuklattıran ve tutukevine giren kişi tutuklu yerine tutukevine girme suçundan cezalandırılabilir. Bu karardan sonra gıyabi tutuklama kararının vicahiye çevrilme duruşmasında kendini tutuklu gibi göstererek vicahi tutuklama kararı üzerine tutukevine girmesi halinde TCK'nın 291. maddesindeki suç gerçekleşmiş olur. Çünkü ortada gıyabi tutuklama kararı da verilmiş olsa tutuklu bulunmaktadır. Gıyabi tutuklamanın vicahiye çevrilmesi esnasında hazır bulunan kişinin gıyabi tutuklama kararındaki kişi olmadığı anlaşıldığında ise fail teşebbüsten sorumlu tutulmalıdır. Gönüllü olarak kendisinin gıyabi tutuklama kararındaki kişi olmadığını söylemesi durumunda ise gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanmalıdır. Örneğin Türkiye'de işlediği bir suçtan dolayı yurtdışına kaçan bir kişinin iadesinin talep edilebilmesi için SİDAS 16. maddesi gereğince iadesi istenen kişi hakkında, gıyabında tutuklama kararı verilmesi gerekmektedir. Bu itibarla iadesi istenen ve hakkında gıyabi tutuklama kararı verilen kaçağın yerine bir başkasının teslim olması durumunda inceleme konumuzu oluşturan suç işlenmiş kabul edilecektir.

İkinci ihtimalde ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme, infaz başladıktan sonraki bir aşamada da sözkonusu olabilir⁷⁶. Örneğin hükümlü veya tutuklunun ziyaretine gelindikten sonra bir şekilde (örneğin infaz koruma memurunun tehdit edilmesiyle, kılık kıyafet değişikliğiyle, tek yumurta ikizi olunmasının verdiği kolaylıkla) hükümlü veya tutuklunun yerine geçerek ceza infaz

⁷⁶

Malkoç, s. 4752; Soyaslan, s. 535; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8536-8537.

kurumunda ya da tutukevinde kalınmasıyla da suç işlenebilecektir. Bu durumda herhangi bir kayıt işlemi olmadığı için hükümlü veya tutuklu yerine görevlilerce götürüldüğünde kendini hükümlü veya tutuklunun yerine koyma ve “girme” hareketinin gerçekleştiği kabul edilmelidir. Diğer taraftan ceza infaz kurumunda hükümlünün veya tutuklunun yerine geçilmesi ile TCK'nın 294. maddesindeki kaçmaya imkan sağlama suçunun da oluşacağı belirtilmelidir. Bu takdirde bize göre fikri içtima hükümleri uygulanarak sorumluluk tespit edilmelidir⁷⁷. Kanaatimizce bu ihtimalde ayrıca, TCK'nın 283. maddesindeki suçluyu kayırma suçunda aranan tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması amacıyla hareket edilmişse bu suç da oluşacaktır. Dolayısıyla fikri içtimaya bu suç da dahil edilip ceza tayin edilmelidir. Fakat doktrinde suçluyu kayırma suçunun genel nitelikte bir suç⁷⁸ olduğu ve bu nedenle suçluyu kayırma niteliği arz eden belli bazı fiillerin kanunda ayrıca suç olarak düzenlendiği hallerde genel nitelikteki suçluyu kayırma suçunun uygulanmayacağı ifade edilmektedir⁷⁹.

Keza hükümlünün izinle (CGTİHK m. 93 vd; 116) kurum dışına çıkmasından sonra, onun yerine bir başkasının ceza infaz kurumuna girmesiyle de bu suç işlenebilir. Ancak kanaatimizce izinle dışarıda bulunan hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girilmesi hareketiyle TCK'nın 294. maddesindeki kaçmaya imkan sağlama suçu işlenmiş kabul edilmemelidir. Çünkü TCK'nın 294. maddesindeki kaçmayı sağlamak hareketi, gözetim, tutukluluk ve hükümlülük nedeniyle bir kimsenin özgürlüğünün kısıtlandığı bir durumda tutulduğu yerden veya görevlilerin gözetiminden uzaklaşmasını, gitmesini sağlamaktır⁸⁰. Bu itibarla izinde olan hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girilmesi hareketi ile TCK'nın 294. maddesindeki suç oluşmayacaktır. Bununla birlikte fail, gerçek hükümlüyü hükmün infazından kurtarmak amacıyla onun yerine ceza infaz kurumuna girmişse TCK'nın

⁷⁷ Bkz. Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8536-8537; Malkoç, s. 4752.

⁷⁸ Erem, Faruk: Adliye Aleyhinde Cürümler, Ankara 1955, s. 58; Şahin, Cumhuriyet Türk Ceza Kanunu ve Tasarısında Suçlunun Kaynımları Suçları”, TNBHD, 15 Mayıs 1999/102, s. 23; Zafer, Faile Yardım Suçu, s. 2.

⁷⁹ Şahin, s. 23-24.

⁸⁰ Bkz. Ünver, s. 616; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8565.

283. maddesindeki suçluyu kayırma suçu da oluşacaktır. Bu ihtimalde de fikri içtima kurallarına göre sorumluluk belirlenmelidir.

Yine hükümlü veya tutuklu kaçtıktan sonra gerçek hükümlü veya tutuklunun yerine teslim olunması halinde de başkasının yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçu oluşacaktır. Bu ihtimalde ayrıca TCK'nın 283. maddesinin aradığı manevi unsur, hükmün veya tutuklama kararının infazından kurtarmak için ceza infaz kurumuna veya tutukevine girildiği takdirde suçluyu kayırma suçu gerçekleşecektir. Bu durumda sorumluluk, aynı şekilde fikri içtima çerçevesinde tespit edilmelidir. Ancak hemen yukarıda ifade edildiği gibi TCK'nın 294. maddesindeki suçun aynı gerekçeyle oluşmadığını da belirtmek gerekmektedir⁸¹.

Hükümlü veya tutuklunun yerine girme ceza infaz kurumunda veya tutukevinde bulunan kişiler tarafından gerçekleştirilirse örneğin, ceza infaz kurumunda bulunan bir hükümlünün şartla tahliye zamanı gelmesine rağmen bir başka hükümlünün yerine geçerek onun dışarı çıkmasını sağlayıp kendisinin ceza infaz kurumunda kalması halinde⁸² bu suçun oluştuğu kabul edilmemelidir. Çünkü maddede ceza infaz kurumuna giren denildiği için zaten kurumda bulunan kişiler girme hareketini, tipik hareketi yapmış olmayacaklardır. Ancak bu kişiler hakkında TCK m. 283 ve 294'deki suçlardan sorumluluk doğabilecektir.

Buraya kadar verilen ihtimali durumlarda göstermektedir ki, bu suç hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine ilk olarak girmekle işlenebileceği gibi hükümlü veya tutuklunun infazı devam ederken örneğin

⁸¹ Fakat kanaatimizce, izinle veya kaçmak suretiyle ceza infaz kurumunun dışında bulunan bir hükümlüye hükmün infazından kurtulması için yapılan saklama, yurtdışına kaçırma gibi hareketler TCK'nın 283. maddesindeki suçluyu kayırma suçunu oluşturabilecektir.

⁸² Örneğin bkz. Metris Cezaevi'nden inanılmaz firar başlıklı haber; "Cezaevine gittiğimizde ceza aldım, ağabeyim de beraat etti" dememi istedi. Ben de böyle bir şey yapamayacağımı söyledim. Ağabeyim "İntihar ederim" deyince ben de kabul ettim. Ağabeyim sakal tıraşı oldu. Kimlik kartımı aldı. Ağabeyimle ben birbirimize çok benziyorduk. Yüz, kulak, burun yapımız birbirine benziyordu. Ertesi gün ağabeyimin kaçtığını yetkililere söyledim. Ancak ben ağabeyimin kaçıışı ile ilgili herhangi bir plan yapmadım", <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/metris-cezaevinden-inanılmaz-firar-40335359>

açık görüşte⁸³ onun yerine geçerek de işlenebilir. Dolayısıyla bu suçun, hükümlünün ya da tutuklunun infazının başlangıç anından ceza infaz kurumunda infazının sona erme anına ya da tutukluluk halinin sona erme anına kadar işlenmesi mümkündür.

Burada suçun konusunda değinildiği üzere yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de infazı bakımından infazın devri ve hükümlü naklindeki ihtimale de temas etmekte yarar vardır. Bir ülkede verilen hükmün başka bir ülkede infazı sözkonusu olduğunda da gerçek hükümlü yerine bir başkası geçebilir. Örneğin 6706 sayılı kanunun 30. maddesine göre hakkında yabancı ülke mahkemesinden verilip kesinleşen mahkumiyetin infazı nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunan Türk vatandaşının yerine Türkiye’ye nakli sırasında başka birinin (Türk veya yabancı) gerçek hükümlü yerine geçmesi halinde her ne kadar bu hareket yurt dışında gerçekleşmiş olsa da ceza infaz kurumuna girme hareketi Türkiye’de gerçekleşeceğinden TCK’nın 8. maddesi gereğince suç Türkiye’de işlenmiş olacaktır. Fakat gerçek hükümlünün yerine geçme hareketi yurt dışında yapılmışsa Türkiye’de yapılmış bir icra hareketi veya ceza infaz kurumuna girme hareketinin gerçekleşmesi sözkonusu olmayacağı için Türkiye’de suçun işlendiği kabul edilemeyecektir. Bununla birlikte sorumluluğun belirlenmesi bakımından örneğin, yabancı ülkede bir Türk vatandaşı diğer bir Türk vatandaşının yerine ceza infaz kurumuna girse şahsılık ilkesinin şartları mevcut olduğunda Türkiye’de yargılanması mümkün olabilecektir.

Tersi bir durumda yani, Türk mahkemelerinden bir yabancı hakkında verilip kesinleşen mahkumiyetin aynı kanunun 32. maddesine göre yabancı ülkede infazı için Türkiye’de başka birinin (Türk veya yabancı) onun yerine geçmesi halinde de her ne kadar ceza infaz kurumuna girme hareketi Türkiye’de gerçekleşmeyecekse de kendisini hükümlü yerine koyma hareketi Türkiye’de gerçekleştiği takdirde yine TCK m. 291’deki suç oluşacak ve fiil kısmen Türkiye’de icra edildiği için TCK’nın 8/1.

⁸³ Örneğin bkz. İkiziyle yer değiştirip cezaevinden firar etti başlıklı haber; “Kasten öldürme suçundan yaklaşık 1 yıldır Mersin E Tipi Kapalı Cezaevi’de tutuklu bulunan ... A. (19), açık görüş sırasında kendisini ziyarete gelen ikiz kardeşi H... ile yer değiştirerek firar etti. Cezaevinde yüz tanıma sistemi olmadığından zanlının firar ettiğini bir süre sonra fark eden cezaevi yönetimi, durumu hemen polise bildirdi.”, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/ikiziyle-yer-degistirip-cezaevinden-firar-etti.wr5dhxOoNUiLvAzvpFx8IA>

maddesi uyarınca Türkiye’de işlenmiş kabul edilecektir. Başkası yerine geçme hareketi ortaya çıktığında ise icra hareketi Türkiye’de yapıldığı için bu suça teşebbüs oluşacak ve Türkiye’de işlenmiş sayılacaktır.

Yukarıdaki açıklamalar iade kurumunun uygulanması bakımından da sözkonusu olabilecektir. Örneğin Türkiye’de bulunan bir yabancı hakkında yabancı ülkede verilmiş ve kesinleşmiş hükmün infazı için iadesine karar verildiğinde gerçek hükümlü yerine bir başkasının teslim olması durumunda başkası yerine ceza infaz kurumuna girme suçu Türkiye’de işlenmiş sayılacaktır.

Son olarak cevaplandırılması gereken bir ihtimal de CGTİHK’nın 16. maddesinin 1 ve 2. fıkraları⁸⁴ gereğince sağlık kurumlarında bulunan hükümlülerin yerine geçilmesi halinde bu suçun oluşup oluşmayacağıdır. Maddede sağlık kurumlarının mahkumlara ait kısımları denildiği için yukarıda hükümlü koğuşu kısmında yapılan açıklamalar buradada da geçerlidir. Fakat akıl hastasının gönderildiği sağlık kurumu ceza infaz kurumu olmadığı için suç oluşmaz. Kanaatimizce maddede aranan hükümlü olma sıfatı somut olayda mevcut olmasına rağmen, tipikliğin gerçekleşebilmesi için failin, hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girmesi gerektiği için, ceza infaz kurumları arasında sayılmayan sağlık kurumunda hükümlü yerine geçilmesi halinde tipiklik gerçekleşmeyecektir. Ancak sağlık kurumunda yerine geçme hareketi ceza infaz kurumuna geçmek için yapılmış olması durumunda TCK m. 291’deki suça teşebbüs tartışılabilir. Bununla beraber bu fiille TCK m. 294’deki kaçmaya imkan sağlama suçu da oluşabilecektir. Bu halde fikri içtima kurallarına göre en ağır cezayı gerektiren suçtan sorumluluk belirlenecektir.

⁸⁴ CGTİHK m. 16/1, 2: “(1) Akıl hastalığına tutulan hükümlünün cezasının infazı geriye bırakılır ve hükümlü, iyileşinceye kadar Türk Ceza Kanununun 57 nci maddesinde belirtilen sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınır. Sağlık kurumunda geçen süreler cezaevinde geçmiş sayılır. (2) Diğer hastalıklarda cezanın infazına, resmî sağlık kuruluşlarının mahkûmlara ayrılan bölümlerinde devam olunur. Ancak bu durumda bile hapis cezasının infazı, mahkûmun hayatı için kesin bir tehlike teşkil ediyorsa mahkûmun cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılır.”

5. Netice ve Nedensellik Bağı

Kanuni tanımda ayrıca bir neticeye yer verilmediği için sırf hareket suçudur. Bu nedenle tanıma uygun bir suçun oluşup oluşmadığını belirlerken neticeyi ve neticenin olması halinde aranacak olan nedensellik bağına da araştırmaya gerek yoktur.

B. Manevi Unsuru

Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçunun manevi unsuru kasıttır⁸⁵. Ancak doktrinde kastın çeşidi konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar, bir gerekçe göstermeden bu suçun sadece doğrudan kastla işlenebileceğini belirlemektedir⁸⁶. Diğer bazı yazarlar ise, suçun doğrudan kastla işlenebileceğini, bununla birlikte fiilen çok karşılaşılmasa dahi, teorik olarak olası kastla da işlenmesinin mümkün olabileceğini ifade etmektedirler⁸⁷. Bize göre de bu suçun uygulamada gerçekleşmesi zor olsa da olası kastla işlenmesine teorik olarak bir engel bulunmamaktadır. Örneğin arkadaşının hapis cezasına mahkum olup olmadığı konusunda kesin bilgisi bulunmayan failin, kişi ceza infaz kurumunda geçirmek adına kendisini onun yerine koyarak savcılığa teslim olması halinde olası kastın varlığı kabul edilebilir. Çünkü failin, arkadaşının hükümlü olup olmadığı konusunda kesin bilgisi bulunmamakta, hükümlü olma ihtimaline binaen hareket etmektedir. Bu ihtimali durumda yerine girilecek hükümlü olduğu takdirde kendisini hükümlü yerine koyarak ceza infaz kurumuna girilirse kanuni tanıma uygun suç gerçekleşmiş olacaktır. Yerine girilecek hükümlü yoksa daha öncede ifade edildiği üzere suçun maddi unsurlarında hataya göre hareket edilmelidir.

⁸⁵ “Somut olayda; 01.02.2006 tarihinde yakalandığı sırada kimliğini ibraz ettiği Hasan...hakkında kesinleşmiş hapis cezası bulunduğunu öğrendikten sonra gerçek kimliğini açıkladığı halde cezaevine alınan ve bu tarihten bir gün sonra Cumhuriyet savcısına beyanda bulunarak gerçeğin ortaya çıkmasını sağlayan sanığın, kimliğini ibraz ettiği kişi yerine cezaevine *girme kastıyla hareket etmediği*, bu nedenle yüklenen suçun yasal unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, beraati yerine yazılı gerekçelerle mahkumiyetine karar verilmesi, kanuna aykırıdır”, Y9CD, 2.5.2013, 1166/6840, (Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8538.

⁸⁶ Meran, s. 404.

⁸⁷ Ünver, s. 590; Aynı yönde Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8537.

Ceza kanununda bu suçun taksirli haline açıkça yer verilmediği için taksirle işlenmesi de mümkün değildir.

TCK 291. maddede suçun manevi unsuru bakımından belli bir saik veya amaç aranmamıştır. Failin, hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine hangi saikle veya amaçla girdiğinin bir önemi yoktur⁸⁸. Failin gerçek hükümlü veya tutuklu yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girdiğini bilmesi suçun manevi unsuru açısından gerekli ve yeterlidir. Suçun oluşabilmesi için yerine geçilen hükümlü veya tutuklunun haberinin olması da şart değildir. Failin hükümlü veya tutuklu yerine kendisini koyarak ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmesi yeterlidir. Dolayısıyla fail, örneğin, bir yakınına korumak için⁸⁹ veya maddi bir menfaat karşılığı olarak ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmiş olabileceği gibi, sokakta yaşayan biri de barınma ve yiyecek gereksinimlerini karşılamak için girmiş olabilir⁹⁰. Keza ceza infaz kurumunda veya tutukevinde başka bir eylemi gerçekleştirmek için ya da izinsiz bir şekilde inceleme-araştırma yapmak için veyahut da gerçek hükümlü veya tutuklunun kaçmasını sağlamak için de girilmiş olabilir. Kaldı ki hükümlü veya tutuklu yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girerek onları hükmün veya kararının infazından kurtarmak amacıyla da yapılmış olabilir⁹¹. Eğer hükümlünün hükmün infazından kurtulması için ceza infaz kurumuna girilmişse ya da tutuklunun hakkındaki tutuklama kararının infazından kurtulması amacıyla tutukevine girilmişse bu takdirde aşağıda ifade edileceği üzere TCK'nın 283. maddesindeki suçluyu kayırma suçunun da oluşabileceği dikkate alınmalıdır.

⁸⁸ Ünver, s. 590; Parlar/Hatipoğlu, C. 4, 3. Baskı, s. 4400; Parlar, Ali/Öztürk, Mustafa: Uygulamada Adliye Karşı Suçlar, İstanbul 2018, s. 506; Gözübüyük, Abdullah Pulat: Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açılımı, C. III, (Hususi Kısımlar), (Madde 202-368), Ankara (tarih yok), s. 428.

⁸⁹ Soyaslan, s. 535.

⁹⁰ Bkz. Parlar/Öztürk, s. 506.

⁹¹ Bkz. Ünver, s. 590.

V. Hukuka Aykırılık

Bu suçta hukuka aykırılığı ortadan kaldıracak herhangi bir hukuka uygunluk sebebi uygulanabilir gözükmemektedir. Meşru savunma olamaz; çünkü meşru savunmanın şartlarının bu suç açısından gerçekleşmesi pek mümkün görünmemektedir. Örneğin, ortada saldıran bir kişi bulunmamakta, olsa dahi içeri girme hareketinde saldırgana yapılan bir savunma hareketi de söz konusu olmamaktadır. Kaldı ki meşru savunmanın daha çok bireysel değerler açısından uygulanabileceği ifade edilmektedir. Bireyselüstü değerlerde meşru savunma ancak bireysel değerlere yönelik bir saldırının da varlığı halinde kabul edilmektedir⁹². İlgilinin rızası hukuka uygunluk nedeni uygulanabilirliği akla gelse de bu suçta mağdur toplumu oluşturan herkes olduğu için ilginin rızasından da bahsetmek mümkün değildir. Kaldı ki Türk Medeni Kanununun 23. maddesinin 2. fıkrasındaki “Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlandırmaz” hükmü gereğince kişinin hürriyetinden vazgeçme anlamını doğuracak veya hukuka ya da ahlaka aykırı bir rıza hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilemez. Diğer taraftan rıza suçu işleyen kişiye karşı gösterilirken, burada suçu işleyen zaten ceza infaz kurumuna ya da tutukevine giren kişidir. Ayrıca bu suçta rıza gösteren kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hak da yoktur. Dolayısıyla hukuka uygunluk sebebi olan rızanın gerçekleşmesi imkanı bulunmamaktadır. Görevin ifası hukuka uygunluk sebebi ancak hukuka uygun emirlerde söz konusu olduğu için yine bu suçta uygulama kabiliyeti bulamayacaktır. Ortada bir başkası yerine hapse girme şeklinde bir hak da olmadığı için hakkın kullanılması hukuka uygunluk sebebi oluşturmayacaktır.

VI. Kusurluluğu Etkileyen Nedenler

Kusurluluğu etkileyen nedenlerden ilk olarak, yaş küçüklüğü, sağır dilsizlik, akıl hastalığı, geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma bu suçta gerçekleşebilir gözükmemektedir. Örneğin 15-18 yaş arasında bir çocuk bir başkası

⁹² Bkz. Akbulut, s. 482; Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s. 280.

yerine ceza infaz kurumu olan çocuk eğitimevlerine veya diğer ceza infaz kurumlarına girebilir. Bu takdirde TCK'nın 31/3. maddesine göre TCK'nın 291. maddesinden hüküm kurulacaktır. İnceleme konumuz suç, sağır dilsiz tarafından işlendiğinde TCK'nın 33. maddesi; akıl hastası tarafından işlendiğinde ise TCK'nın 32. maddesi; geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisi altında olan bir kimse tarafından işlendiğinde ise TCK'nın 34. maddesi dikkate alınarak karar verilecektir.

Hukuka aykırı ve fakat bağlayıcı emir durumunda ise örneğin amirin, memurlarından birinin diğer hükümlü memurun yerine ceza infaz kurumuna girmesini istemesi durumunda, emrin konusu suç teşkil ettiğinden TCK'nın 24. maddesi uyarınca emri veren, inceleme konumuz olan suça azmettirmeden, yerine getiren ise fail olarak sorumlu olacaktır.

Haksız tahrikle bu suçun işlenmesi mümkün değildir. Haksız tahrikin şartlarından örneğin tepki teşkil eden fiilin haksız fiili gerçekleştirene yönelmesi bu suçta gerçekleşmemektedir.

Bu suçta zorunluluk hali şartlarının gerçekleşmesi de mümkün gözükmemektedir. Şöyle bir örnek üzerinden değerlendirecek olursak, kimsesi olmayan, eşi de ölmüş olan ve küçük çocukları bulunan hükümlü kişinin yerine çocuklarının hayatının tehlikeye girmemesi için ya da hükümlü ceza infaz kurumuna girdiğinde orda bulunan diğer bir hükümlü tarafından öldürülecek olmasının önüne geçmek, hayatına yönelik tehlikeden korumak için bir başkası ceza infaz kurumuna girmiş olabilir. Ancak bu ihtimallerde tehlikeden korunmak için başka hareketlerin yapılması, devletten yardım istenmesi gibi korunmaya yönelik hareketler olabileceği için fail zorunluluk halinden yararlanamayacaktır.

Cebir veya tehditle bir başkasının ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmesinin sağlanması halinde ise cebir veya tehdide maruz kalarak ceza infaz kurumuna ya da tutukevine giren kişi kusurunun bulunmaması nedeniyle bu suçtan sorumlu tutulamazken, cebir veya tehdidi uygulayan kişi dolaylı fail olarak sorumlu olacaktır.

VII. Teşebbüs

Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçunun teşebbüse müsait olup olmadığı, hareketi bakımından yaptığımız belirlemeler çerçevesindeki hukuki nitelendirmesi ve manevi unsuru gözönünde bulundurularak açıklanmalıdır. Başkası yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme, sırf hareket suçu olmasına rağmen, icra hareketleri kısımlara bölünebilen bir suç olduğu için teşebbüse müsait bir suçtur. Bir görüşe göre suç kişinin ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme işlemi bitirildiği anda tamamlanmaktadır⁹³. Bu görüşe göre kuruma giriş işlemleri yapılırken, her ne kadar kişi ceza infaz kurumunda ya da tutukevinde bulunsun da henüz kuruma giriş işlemleri bitmeden gerçek hükümlü veya tutuklu olmadığı anlaşıldığı takdirde, suçun tamamlanmadığı, teşebbüs aşamasında kaldığı kabul edilmelidir⁹⁴. Bize göre ise daha öncede belirtildiği üzere maddede ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmeden bahsedildiği için suç failin kurumdaki infaz kısmına girmesiyle tamamlanmaktadır. Bu itibarla giriş işlemleri tamamlandıktan sonra kişinin infaz kısmına girmeden kaçması halinde suç tamamlanmış değil, teşebbüs aşamasında kalmış kabul edilmelidir. Kayıt işlemleri tamamlanmasına rağmen infaz kısmına götürüleceği zaman gerçeği söylediğinde ise gönüllü vazgeçme uygulanmalıdır. Kendisini hükümlü veya tutuklu yerine koyarak savcılığa teslim olduktan sonra gerçeğin ortaya çıkması halinde icra hareketlerinin başladığı kabul edilmeli ve teşebbüsten sorumluluk belirlenmelidir. Yine örneğin kişi, hükümlü veya tutuklu nakledilirken ya da kontrol maksatlı hastanede bulunurken onun yerine geçmesine rağmen ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmeden fark edilmesi durumunda suçun teşebbüs aşamasında kaldığı ifade edilmelidir.

Çok hareketli suçlara teşebbüs tartışmalı⁹⁵ olmakla birlikte, bize göre ilk hareket yağmada, irtikap ve dolandırıcılık da olduğu gibi bir muhataba yönelik olarak gerçekleştirilmişse teşebbüs kabul edilmelidir. Fakat hareket bir kimseye

⁹³ Meran, s. 404; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8536; Gerçekler, s. 5498.

⁹⁴ Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8536; Gerçekler, s. 5498.

⁹⁵ Tartışma için bkz. Akbulut, s. 274.

yönelik değilse ve sonraki hareket yapılmamışsa teşebbüsten sorumluluk belirlenmemelidir⁹⁶. Örneğin hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girmek için sahte kimlik hazırlamasına rağmen bu kimliği kurum görevlilerine yönelik kullanmadığı takdirde teşebbüs sözkonusu olmayacaktır. Bununla birlikte hazırlanan belgenin resmi belge olması nedeniyle resmi evrakta sahtecilikten sorumlu tutulmalıdır⁹⁷.

İhmali suçlara teşebbüs de tartışmalı⁹⁸ olmakla birlikte, teşebbüs kabul edildiğinde bu seferde icranın ne zaman başladığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi bu suçun ihmali işlenmesi mümkün görüldüğünde, görevlilerin yanlışlıkla hükümlü olmayan ikizini götürmek için hareket etmesine rağmen ikizin gerçeği açıklamadığı anda suçun icrasının başladığı söylenebilecektir.

Yine teşebbüsün tartışmalı⁹⁹ olduğu olası kastta, biz teşebbüsü kabul etmediğimiz için suçun olası kastla işlendiği hallerde sorumluluk meydana gelen duruma göre belirlenmelidir. Örneğin sahte nüfus cüzdanı hazırlanmışsa resmi evrakta sahtecilikten sorumluluk tespit edilmeli, başkasının yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçundan cezalandırma olmamalıdır.

Fail suçun icrasına başladıktan sonra iradi olarak icra hareketlerine devam etmediği, suçu tamamlamadığı takdirde hakkında gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanacaktır¹⁰⁰. Örneğin, hükümlü veya tutuklunun yerine kendisini koyarak kolluğa teslim olduktan sonra ceza infaz kurumuna ya da tutukevine götürülürken gerçek hükümlü veya tutuklu kişi olmadığını açıklaması halinde gönüllü vazgeçme sözkonusu olacaktır. Bu durumda TCK'nın gönüllü vazgeçmeye ilişkin 36. maddesi gereğince işlemeyi kastettiği bu suçtan sorumlu tutulamayacaktır. Fakat vazgeçme anına kadar gerçekleştirdiği hareketler bağımsız bir suç oluşturuyorsa, örneğin

⁹⁶ Akbulut, s. 274.

⁹⁷ Meran, s. 404.

⁹⁸ Bkz. Koca/Üzülmöz, Genel Hükümler, s. 433 vd.

⁹⁹ Bkz. Sözüer, Adem: Suça Teşebbüs, İstanbul 1994, s. 167 vd.

¹⁰⁰ Ünver, s. 591; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8537.

belgede sahtecilik ya da resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunun oluştuğunun kabul edildiği takdirde bu gibi suçlardan sorumlu tutulacaktır.

Suç tamamlandıktan sonra, yani gerçek hükümlü ya da tutuklu yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girdikten sonra pişmanlık duyarak, gerçek hükümlü ya da tutuklu olmadığını söyleyen fail, bu suçla ilgili **etkin pişmanlık** öngörülmediği için bu pişmanlığından yararlanamayacaktır. Ancak failin bu pişmanlık gösteren hareketi cezanın belirlenmesinde hakim tarafından gözönünde bulundurulmalıdır.

VIII. İştirak

Suç iştirak açısından bir özellik göstermez. İştirake ilişkin genel kurallara göre hareket edilmesi gerekir. Örneğin bir ilçe ceza infaz kurumundaki infaz koruma memuru ile arkadaş olan birisi kamu görevlisi arkadaşına, çok yüklü bir miktar para karşılığı hükümlü birinin yerine içeri girmek istediğini söylese, kamu görevlisi de nöbetçi olduğu bir gün gelmesini kendisini hükümlünün yerine kabulünü yapabileceğini söylese ve yapsa, kanaatimizce kamu görevlisi yardım eden olarak sorumlu olur.

Burada şöyle bir örnekte akla gelebilir: Birbirinden habersiz olarak birden fazla kişi, bir (aynı) hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmek isteyebilir. Bu durumda ceza infaz kurumuna veya tutukevine giren kişi tamamlanmış suçtan sorumlu olacak, icra hareketlerine başlayan, örneğin savcıya teslim olmaya gelen kişi ise bu suça teşebbüsten sorumlu olacaktır. Olması çok zor olmakla birlikte, örneğin sistemdeki bir hatadan dolayı aynı hükümlü yerine yine birbirinden habersiz iki kişi ceza infaz kurumuna girmiş olsa bile her ikisi de bu suçun müstakil faili olarak tamamlanmış suçtan sorumlu tutulacaklardır. Çünkü her iki durumda da hala yerine girilecek olan bir hükümlü var olduğu için suç oluşacaktır.

Bu suça azmettiren ve yardım eden olarak katılmak mümkündür. Örneğin hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kuruma ya da tutukevine girme düşüncesi olmayan birisinin, işsiz güçsüz olması, zor geçinmesi veya sokakta yaşaması gibi nedenlerden dolayı maddi bir menfaat karşılığında ikna edilerek bu

kişinin ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesi halinde azmettirme sözkonusu olacaktır. Bu suçta azmettirmenin mafya tipi örgütlerde olma ihtimali çok daha yüksektir. Örgüt liderinin cebir veya tehdit uygulaması sonucu örgüt üyesinin hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girmesi halinde dolaylı faillik sözkonusu olur. Ancak cebir veya tehdit uygulamaksızın ikna edilerek girmesi halinde azmettirme gerçekleşir. Aynı şekilde bizzat hükümlü veya tutuklu olan kişi tarafından da azmettirmenin yapılması mümkündür. Ancak suç tamamlandıktan sonra failin devam eden fiilini sonlandırmak istemesine rağmen başkaları (diğer hükümlü veya tutuklular gibi) tarafından fiilini devam ettirmeye ikna edilmesi halinde azmettirmenin¹⁰¹ veya yardım etmenin sözkonusu olacağı ifade edilmektedir¹⁰².

Önceki suç nedeniyle tutuklanan ya da hükümlü olan kişinin bir başkasını bu suçta azmettirmesini cezalandırılmayan sonraki eylem olarak kabul etmek mümkün olmayacaktır. Çünkü önceki suçuyla bağlantılı olmakla birlikte başka bir haksızlık muhtevasına sahip bir suç ve yeni bir hukuksal değer ihlali yapılmaktadır.

Yardım etmenin hem maddi hem de manevi şekli ile de bu suçta katılma gerçekleşebilir. Örneğin A, zengin birisinin işlediği suçtan dolayı aldığı bir mahkumiyet nedeniyle kendisi yerine cezaevine girmesini istediğini arkadaşı B'ye sorsa B'de bu düşüncenin kendisi için avantajlı olacağını, hatta ailesiyle de kendisinin ilgilenebileceğini söylese, B suçta teşvik suretiyle yardım eden olarak katkı sağlamış olur. Bu suçta maddi yardım etme de sözkonusu olabilir. Örneğin iştirak iradesiyle gerçek hükümlü kişiye benzetmek için estetik ameliyat yapan doktor yardım eden olarak sorumlu olur. Keza hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girmek için ihtiyacı olan sahte kimliği hazırlayan kişi de yardım eden olarak sorumlu

¹⁰¹ Nitekim doktrinde Önder, mütemadi suç bahsinde yaptığı açıklamalarında bu noktaya değinmektedir: "ihmalî veya ihmalî suretiyle icra mütemadi suçunu ika etmekte iken fail suç işleme kararından vazgeçer ve uhdesine düşen ve yapılması gereken fiili ika etmek isterse, fakat bu anda başka bir kimse tarafından ihmalî harekette devam etme kararı verdirilirse bu takdirde bu şahıs ika edilmekte olan mütemadi suçta azmettiren durumundadır", bkz. Önder, Ayhan: "Mütemadi Suç", İHFM, C. 29, 1963/1-2, s. 111.

¹⁰² Bkz. Akbulut, s. 718-719.

tutulur. Sahte kimlik hazırlayarak bir başkasının ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçuna yardım eden kişi, aynı zamanda bağımsız bir suç olan resmi evrakta sahtecilik suçunu (TCK m. 204/1) da fail olarak işlemiş olacağı için bir hareketle işlemiş olduğu fiillerden dolayı sorumluluğu, failiğin şerikliğe önceliği prensibi gereğince belirlenmeli ve sadece resmi evrakta sahtecilik suçundan fail olarak sorumlu tutulmalıdır. Kesintisiz bir suç olması nedeniyle yardım etme hareketi, failin ceza infaz kurumuna veya tutukevine girdikten sonra orda kalmasını sağlamaya yönelik hareketlerle de gerçekleşebilir. Örneğin kişinin gerçek hükümlü ya da tutuklu olup olmadığından şüphelenen ve bu durumu sorgulayan infaz koruma görevlilerine onun gerçek hükümlü ya da tutuklu olduğunu söylemek suretiyle gerçek hükümlü ya da tutuklu olmadığına ortaya çıkmasını engellemiş olabilirler.

Failin gerçek hükümlüye “senin yerine ben cezaevine girerim” diye söylemesi ve hükümlünün de kabul etmesi halinde hükümlünün sorumluluğu yardım eden olarak kabul edilmeli, fail de cezaevine girme düşüncesi var olduğu için azmettiren olarak sorumluluk belirlenmemelidir.

Kamu görevlisi de azmettiren veya yardım eden olarak katkı sağlayabilir. Örneğin bir ceza infaz kurumundaki infaz koruma memuru failin ceza infaz kurumuna girmesi konusunda yol göstermesi, tavsiyelerde bulunması halinde kamu görevlisi yardım eden olarak sorumlu olur. Bu yardımı yapmak için rüşvet de almışsa rüşvetten (TCK m. 252/2) de ayrıca sorumlu olmalıdır.

Diğer taraftan teorik olarak ihmali hareketle de suça yardım eden şeklinde katılmak mümkündür. Kamu görevlisi açık görüş esnasında hükümlünün yerine ziyaretçinin geçmesine iştirak iradesiyle göz yumması halinde ihmali hareketiyle bu suça yardım eden olarak katılmış olacaktır. Aynı zamanda kamu görevlisi, hükümlünün kaçmasına imkan sağlama suçunu (TCK m. 294/5) da işlemiş olacaktır. Diğer taraftan kamu görevlisi hükümlünün, hükmün infazından kurtulması için ihmali davranmış ise TCK'nın 283. maddesindeki suçluyu kayırma suçunun da olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla kamu görevlisi tek ihmali davranışı ile birden fazla sorumluluk doğuran fiil gerçekleştirmiş olmaktadır. Böyle bir durumda kamu görevlisinin sorumluluğu kanaatimizce, işlediği bir fiille hem şerik hem de fail

olduğu suçlar bulunması nedeniyle öncelikle failliğin şerikliğe önceliği prensibi gereğince sorumluluk belirlenmeli ve sadece fail olduğu suçlardan sorumluluğu tayini yoluna gidilmelidir. Fail olduğu suçlar bakımından da fikri içtima kurallarından hareket edilmelidir.

Bir kamu görevlisi ceza infaz kurumuna giren kişinin gerçek hükümlü ya da tutuklu olmadığını bilmesine rağmen, diğer kamu görevlisinin ceza infaz kurumuna kabul işlemlerini yapmasına iştirak iradesiyle kasten müdahale etmeyerek, kişinin ceza infaz kurumuna girmesine engel olmadığı takdirde, bu ihmali hareketiyle inceleme konumuz olan suça yardım eden olarak katıldığı söylenebilecektir¹⁰³. Fail kamu görevlisi bu ihmali hareketiyle kanaatimizce, aynı zamanda TCK'nın 279. maddesindeki kamu görevlisinin suçu bildirmeme suçunu da işlemiş olacağından, failliğin şerikliğe önceliği ilkesi gereğince sadece TCK m. 279'dan fail olarak sorumlu olmalıdır.

IX. İçtima

İçtima konusunun gerçekleşebilecek ihtimali durumlara göre incelenmesinde yarar vardır. Ancak içtima ile ilgili bazı ihtimallere yeri gelmişken iştirak bahsinde değinildiği için tekrar etmiş olmamak adına burada ele alınmayacaktır. İlk olarak *bileşik suç* ihtimali ele alınacak olursa; bu suçun nitelikli hali düzenlenmediği için, bir suçun diğer bir suçun nitelikli halini oluşturmasıyla ortaya çıkan bileşik suç durumu bu suçta sözkonusu değildir. Keza kanaatimizce, bileşik suçun diğer bir şekli olan, bir suçun diğer suçun unsurunu oluşturması hali de bu suçta bulunmamaktadır. TCK 291. maddede açıkça bir suçtan bahsedilmemesi nedeniyle hiçbir suç, bu suçun unsuru değildir. Dolayısıyla bu suçun işlenebilmesi için bir başka suçun işlenmesi halinde bileşik suç hükümlerinin uygulanarak sadece inceleme konumuzu oluşturan suçtan hüküm kurulması doğru olmayacaktır. Bu ihtimalde özellikle resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan ve belgede

¹⁰³ Nitekim doktrinde icrai hareketle işlenebilen bir suça ihmali hareketle müşterek fail olarak katılmanın mümkün olmadığı ifade edilmektedir (Koca/Üzülmez, Özel Hükümler, s. 144).

sahtecilik suçlarının bu suçun unsuru olup olmadığı üzerinde durulmaktadır. Doktrinde bir görüşe göre failin, hükümlü veya tutuklu yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesi daha çok yalan beyan suçu ve belgede sahtecilik suçlarıyla gerçekleştirilmekle birlikte, başka hareketlerle de işlenebileceği için yalan beyan ve belgede sahtecilik suçları, hükümlü veya tutuklu yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçu içerisinde erimezler. Dolayısıyla bu görüşe göre fail, hem başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçundan hem de yalan beyan veya belgede sahtecilik suçundan sorumlu olacaktır¹⁰⁴. Yargıtay da bir kararında başkası yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçu açısından TCK'nın 206. maddesindeki resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunun da değerlendirilerek hukuki durumun tayin edilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir¹⁰⁵. Başka kararlarında ise Yargıtay, kamu görevlisine yalan beyanda bulunmanın, başkası yerine ceza infaz kurumuna girme suçunun ögesi olduğunu belirterek failin sadece TCK'nın 291. maddesi uyarınca cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir¹⁰⁶. Kanaatimizce, hükümlü veya tutuklu yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmek için kamu görevlilerine failin kendisini hükümlü veya tutuklu olarak tanıtmaya yalan beyanda bulunma suçunu oluşturmamaktadır. Çünkü yalan beyanda bulunma suçunun oluşabilmesi için, 206. maddenin gerekçesinde de

¹⁰⁴ Ünver, s. 591; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8537-8538.

¹⁰⁵ Y16CD, 12.01.2016, 2015/6046, 2016/330 (Karar yayınlanmamıştır).

¹⁰⁶ "Başka bir suçtan yakalaması olan Mehmet'in kardeşi olan sanık Ahmet(in) polis memurlarının yapmış oldukları kimlik kontrolünde kardeşine ait ehliyeti ibraz ederek onun yerine cezaevine girip 50 gün cezaevinde yatmaktan ibaret eyleminde memura yalan beyanda bulunmanın, başkası yerine cezaevine girme suçunun ögesi olup, sanığın sadece TCK'nın 291. maddesi uyarınca hükümlülüğüne karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken, memura yalan beyan suçundan da ayrıca hüküm kurulması,...bozmayı gerektirmiş(tir)", Y4CD, 27.9.2011, 2009/15160, 2011/16547, Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8539; "Sanık (M.Z.) hakkında kurulan resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçundan kurulan hüküm yönünden yapılan incelemede; sanı(ğın) eyleminin bir bütün olarak TCK'nın 297/1 (kararda madde numarası 297 yazmasına rağmen olay 291. madde ile ilgili olduğu için aslında bu madde numarası 291/1 maddesine işaret etmektedir) maddesinde yazılı suçu oluşturduğu gözlemlenmeden atılı suçtan hüküm kurulmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı... hükmün bu sebeplerden dolayı bozulmasına", Y16CD, 01.07.2015, 2015/2904, 2015/2289, (Karar yayınlanmamıştır).

belirtildiği üzere, belgenin gerçeği yansıtmaması, failin yapmış olduğu açıklamaya dayanması gerekir. Eğer kamu görevlisinin, kişinin beyanına rağmen gerçeği araştırma yükümlülüğü varsa yalan beyan suçunun oluştuğundan söz edilemez¹⁰⁷. Bir hükmün ya da tutuklama kararının infazı için yetkili makamlara gelenlerin bu beyanları üzerine yetkili kamu görevlileri tarafından hükümdeki veya tutuklama kararındaki kişinin gelen kişi mi olduğunun kontrolü yapılmaktadır. Örneğin ceza infaz kurumuna kabulde “ben cezamı çekmeye geldim” diyen kişi hemen içeri alınmamakta gelen kişinin ya da getirilen kişinin gerçek hükümlü kişi olup olmadığı kontrol edilmektedir¹⁰⁸. Dolayısıyla sadece kişinin beyanı üzerine infaz işlemi yapılmadığı, kamu görevlisinin de kontrolü sözkonusu olduğu için yalan beyanda bulunma suçu oluşmayacaktır. Bu nedenle bize göre, salt hükümlü veya tutuklu yerine kendisini koyan kişi bakımından TCK'nın 206. maddesindeki resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu oluşmayacağı için, eğer belgede sahtecilik suçu

¹⁰⁷ Gökçen, Ahmet: Belgede Sahtecilik Suçları (TCK m.204-212), 3. Baskı, Ankara 2013, s. 399; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Özel Hükümler, s. 736; Tezcan/Erdem/Önok, Ceza Özel Hukuku, s. 978; Özbek/Doğan/Bacaksız, Özel Hükümler, s. 859; Koca/Üzülmöz, Özel Hükümler, s. 755; Yokuş Sevük, Handan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 485; Yokuş Sevük, Handan: “Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu (TCK m.206)”, Dokuz Eylül Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, Özel Sayı, 2019, s. 144-145. Ancak doktrinde aksi yönde de görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre madde metninde, yalan beyana muhatap kamu görevlisinin beyanın doğruluğunu araştırmak zorunda olup olmadığıyla ilgili bir ayrım yer verilmemiştir. Madde metni esas alındığında sadece yalan beyanda bulunmak, suçun oluşması için yeterli olacaktır (Bkz. Ünver, Yener: “TCK'daki Evrakta Sahtecilik Suçları”, Rechtsbrücke-Hukuk Köprüsü Dergisi, Nr. 4, 2013/4, s. 99). Dolayısıyla bu görüş uyarınca, kamu görevlilerine kişinin kendisini hükümlü veya tutuklu olarak tanıtması halinde TCK'nın 206. maddesindeki resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu oluşacaktır.

¹⁰⁸ Nitekim Yargıtay da “(...) sanığın suç tarihinde bölge trafik görevlilerinin yaptıkları denetleme sırasında suçu konu şikayetçi E.K.'a ait ve üzerinde şikayetçinin resmi bulunan gerçek sürücü belgesini ibraz ettiği sırada yakalanması şeklinde gerçekleşen eyleminde, trafik görevlilerinin ibraz edilen sürücü belgesinin ibraz eden şahsa ait olup olmadığını denetleme görev ve yetkilerinin bulunması, zaten bu denetleme neticesinde belgenin sanığa ait olmadığını anlamaları karşısında; atılı suçun unsurları itibarıyla oluşmadığının gözetilmemesi”, Y11CD 13.02.2012, 2009/17849, 2012/1438, (Gökçen, s. 399-400), şeklindeki kararıyla kimlik ibraz eden kişinin dahi kimlikteki kişi olup olmadığını kontrol yükümlülüğü olarak kabul etmiş ve yalan beyan suçunun oluşmadığına da işaret etmiştir.

gibi başka bir suç da işlenmemişse, yalnızca başkası yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçu işlenmiş olacaktır.

İkinci olarak bu suçta zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilip uygulanamayacağı değerlendirilecek olursa; hükümlü veya tutuklu yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçunun TCK'nın 43/1. maddesinde "*Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmelidir*" şeklinde düzenlenen zincirleme suç şeklinde işlenmesi mümkündür. Mağdur kısmında da belirtildiği üzere, bu suçun belli bir mağduru yoktur; toplumu oluşturan herkes bu suçun mağdurudur. TCK'nın 43/1. maddesinin son cümlesinde de "*Mağduru belli kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır*" denildiği için bu suç zincirleme suç şeklinde işlenebilecektir. Fakat hemen vurgulamak gerekir ki zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için *aynı suçun birden fazla işlenmesi gerekmektedir*. Aynı suçtan kasıt ise aynı maddenin ihlal edilmesi değildir; çünkü aynı madde içinde (TCK m. 132, 224'de olduğu gibi) farklı suçlara yer verilebilmektedir. Bu nedenle aynı maddenin ihlali aynı suçu oluşturamayabilir¹⁰⁹. TCK'nın 291. maddesi açısından zincirleme suç hükümleri uygulanabilir. Ancak bu durumda zincirleme suçun oluşabilmesi için bir suç işleme kararının doğru tayin edilmesi gerekir. Failin çıkacak fırsatlardan yararlanma, geçimini sağlama ya da her işsiz, evsiz kaldığında başkası yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesi halinde zincirleme suç uygulanmamalıdır¹¹⁰. Kendisi yüzünden suç işlediğini düşündüğü arkadaşının tutuklansa veya mahkum olsa da onun yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme kararı alan failin arkadaşının tutuklanması üzerine onun yerine tutukevine girmesi, serbest kaldıktan sonra arkadaşının mahkum olması nedeniyle onun yerine ceza infaz kurumuna girmesi halinde zincirleme suç düşünülebilir.

TCK'nın 43/2. maddesinde "*Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fülle işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır*" şeklinde düzenlenen aynı neviden fikri içtimain bu suçta gerçekleşmesi mümkün değildir. Çünkü aynı neviden

¹⁰⁹ Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s. 522; Aynı yönde, Akbulut, s. 786.

¹¹⁰ Bkz. Akbulut, s. 792-793.

fikri içtimadan bahsedilebilmesi tek fiille farklı konular üzerinde aynı suçun işlenmesi gerekmektedir¹¹¹. Oysa inceleme konumuzu oluşturan suçta tek ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme fiiliyle farklı hükümlü ya da tutuklu yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmenin gerçekleşmesi sözkonusu olamaz. Dolayısıyla aynı neviden fikri içtima bu suçta gerçekleşemez.

TCK'nın 44. maddesinde "*İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır*" biçiminde düzenlenen farklı neviden fikri içtima durumu ise gerçekleşebilir gözükmektedir. Örneğin suç, failin, hükümlü veya tutuklunun ceza infaz kurumunda ya da tutukevindeyken ziyaretine gidilip onunla yer değiştirmek suretiyle gerçekleştirildiğinde bir içtima durumu ortaya çıkacaktır. Böyle bir olayda hem TCK m. 294'deki kaçırmaya imkan sağlama suçu hem TCK m. 291'deki başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçu hem de hükmün infazından kurtarmak amacıyla hareket edilmesi durumunda aynı zamanda TCK m. 283'deki suçluyu kayırma suçu da oluşacaktır. Kanaatimizce bu durumda daha öncede ifade ettiğimiz gibi farklı neviden fikri içtima kuralına göre sorumluluğu belirlemek gerekir¹¹². Çünkü fikri içtimada tek fiil çeşitli suçları ortak bir yönden gerçekleştirmekte ve her ihlalin kendine özgü özellikleri baki kalmaktadır. Oysa özel norm genel norm ilişkisinde, özel norm diğer normun unsur ve özelliklerini kapsamasının yanında ayrı özelliklere de sahiptir¹¹³. Bu nedenle somut örneğimizde failin, gerçek hükümlüyü hükmün infazından kurtarmak için hareket ettiği zaman ancak suçluyu kayırma suçuyla ortak bir durum arz etmekte ve o suçu da ihlal etmektedir. Dolayısıyla özel-genel norm şeklindeki görünüşte içtima ile değil, fikri içtima ile çözüme gidilmesi daha doğru gözükmektedir. Kaldı ki suçluyu kayırma

¹¹¹ Bkz. Özgenç, s. 634; Koca/Üzülmez, Genel Hükümler, s. 540-541; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, Genel Hükümler, s. 755; Akbulut, s. 806.

¹¹² Bkz. Malkoç, s. 4752.

¹¹³ İçel, Kayhan: Suçların İçtiması, İstanbul 1972, s. 183; İçel, Kayhan: "Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 7, Güz 2008/14, s. 39, <http://www.ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s14/035-049.pdf>, 15.08.2016.

suçundaki manevi unsurla hareket edilmesi durumunda bu suçunun ceza aralığının daha fazla olması nedeniyle ceza adaletinin gerçekleşmesi bakımından daha doğru bir çözüm olacaktır.

Bu suçtaki gerçek içtima durumuna bakılacak olursa; fail örneğin, hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girmek amacıyla kendisini gerçek hükümlü gibi gösterebilmek için sahte bir nüfus cüzdanını kullandığı takdirde sorumluluk nasıl belirlenecektir? Bazı yazarlar, aynı kasıt altında iki suç işlenmiş olacağından fikri içtimanın uygulanarak en ağır cezayı kapsayan suçtan sorumluluğun belirlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir¹¹⁴. Bize göre ise bir suç işlemek için olsa dahi her biri ayrı bir iradi kararla gerçekleştirilen ayrı ayrı fiiller bulunduğu için fail, hem resmi belgede sahtecilik suçundan hem de başkası yerine ceza infaz kurumuna girme suçundan cezalandırılmalıdır. Kaldı ki TCK'nın 212. maddesi hükmü de bir suçun işlenmesinde sahte belge kullanılması halinde *hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur* demektedir.

Keza fail örneğin, hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girebilmek için sahte nüfus cüzdanını bir başkasına hazırlatmış ve bunu kullanarak ceza infaz kurumuna girmiş ise bu takdirde fail birden fazla cezalandırılabilir harekette bulunmuş demektir. İlk olarak sahte resmi belge hazırlamaya azmettirme (TCK m. 38), sahte resmi belgeyi kullanma (TCK m. 204/1) ve TCK m. 291'deki bir başkası yerine ceza infaz kurumuna girme suçu ve yukarıda belirtildiği gibi TCK'nın 283. maddesindeki suçluyu kayırma suç ile yerine girdiği hükümlü ceza infaz kurumunda bulunmakta ise ayrıca TCK m. 294'deki kaçmaya imkan sağlama suçlarını da işlemiş olacaktır. Bu ihtimalde sahte resmi belge hazırlamaya azmettirmeden sonra fail, hazırlattığı bu sahte belgeyi kullandığı için bu suçun seçimlik hareketlerinden birine şerik (azmettiren) olarak katılmış, kullanma seçimlik hareketini ise fail olarak gerçekleştirmiş olduğu için failliğin şerikliğe önceliği ilkesine göre bu suç bakımından sadece fail olarak sorumluluğu belirlenmelidir. Fail olduğu bu suçun yanında, ceza infaz kurumuna girme hareketiyle yani, bir fülle hem inceleme

¹¹⁴ Gözübüyük, s. 428.

konumuz olan suç hem TCK m. 283'deki suç hem de 294'deki suç da işlenmesi nedeniyle bu üç suçtan dolayı sorumluluk, fikri içtima kurallarına göre en ağır cezayı gerektiren suçtan tespit edilmelidir. Dolayısıyla bir suç işlemek için dahi olsa her biri ayrı bir iradi kararla gerçekleştirilen birden fazla suç olması nedeniyle hem resmi belgede sahtecilik suçundan hem de fikri içtiman uygulanması sonucu en ağır cezayı öngören suçtan dolayı gerçek içtima kuralına göre ayrı ayrı cezalandırılmalıdır (TCK m. 212).

Tehditle birisinin başkasının yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesi sağlanır ise bu kurumlara giren kişiye tehdit uygulandığı için cezalandırılmayacak (TCK m. 28), CMK'nın 223/3-b. maddesi gereğince sanığın yüklenen suçta tehdit etkisiyle işlemesi nedeniyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir. Ancak tehdidi uygulayarak kişinin ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesine neden olan fail, kanaatimizce bu hareketi ile hem başkası yerine ceza infaz kurumuna girme suçunu işlemiş olmakta hem de ceza infaz kurumuna girdirdiği kişiye karşı hürriyetten yoksun kılma hareketini gerçekleştirmiş olmaktadır. Bu durumda tehdidi uygulayan failin sorumluluğu nasıl belirlenecektir? Bize göre, başkası yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçu ve tehditle kişiyi hürriyetten yoksun kılma suçu (TCK m. 109/2) açısından fail dolaylı fail olarak sorumlu olacaktır. Tehditle kişiyi hürriyetten yoksun kılma bileşik suç olarak düzenlendiği için tehditten ayrıca cezalandırma sözkonusu olmayacaktır. Dolayısıyla bir tehdit fiiliyle iki dolaylı faillik sözkonusu olacağı için fikri içtimaya göre sorumluluk tayin edilecektir.

Hapis cezasının özel infaz şekillerinden hafta sonu infaz ve geceleri infaz şekilleri de ceza infaz kurumlarında infaz edildikleri için gerçek hükümlünün yerine hafta sonları veya geceleri giren kişi de bu suçu işlemiş olacaktır. Ancak burada failin birden fazla ceza infaz kurumuna girip çıkması, bu suçu birden fazla işlediği şeklinde kabul edilmemeli ve fail hakkında gerçek içtima uygulanmamalıdır. Hafta sonları veya geceleri ceza infaz kurumuna girme, hükmün konusunun tekliği ve özel infaz şeklinin özelliği gereği hukuki anlamda hareketin tek olduğu kabul edilmeli ve bir

suçtan sorumluluk belirlenmelidir. Bununla birlikte örneğin, fail sadece bir hafta sonu veya bir gece ceza infaz kurumuna girmiş ve fakat yakalanmış olsa yine de tamamlanmış suçtan sorumluluk sözkonusu olacaktır. Bir hafta sonu veya bir gece ceza infaz kurumuna girdikten sonra iradi olarak devam etmemiş olsa da icra hareketleri tamamlandıktan sonra gönüllü vazgeçme olmayacağı için bu kurum uygulanamayacaktır. Bu suçla ilgili etkin pişmanlık düzenlemesi de olmadığından fail tamamlanmış suçtan sorumlu olacak, ancak bu pişmanlığının cezanın belirlenmesinde gözönünde bulundurulması yerinde olacaktır.

X. Benzer Suçlarla Karşılaştırılması

A. Suç Üstlenme Suçu

Suç üstlenme suçu TCK'nın 270. maddesinde *“Yetkili makamlara, gerçeğe aykırı olarak, suçu işlediğini veya suça katıldığını bildiren kimseye iki yıla kadar hapis cezası verilir. Bu suçun üstsoy, altsoy, eş veya kardeşi cezadan kurtarmak amacıyla işlenmesi halinde; verilecek cezanın dörtte üçü indirilebileceği gibi tamamen de kaldırılabilir”*, şeklinde düzenlenmiştir. Suç üstlenme suçunda fail yetkili makamlar huzurunda kendisini işlemediği bir suçun faili veya şeriki olarak itham etmelidir. Fail tarafından kendisine yüklenen suç hiç işlenmemiş olabileceği gibi, gerçekte başkası tarafından işlenmiş de olabilir¹⁵.

Suç üstlenme suçu ile başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçu hiç işlenmemiş bir suçun üstlenmesinde değil, başkası tarafından işlenen suçun üstlenilmesinde benzeşebilir görünmektedir. Hiç işlenmemiş bir suçun üstlenilmesinde hakkında ceza muhakemesi yapılan başka kimse bulunmadığı için bir başkasının yerine tutukevine veya ceza infaz kurumuna girme gerçekleşmeyecektir. Oysa başkası tarafından işlenen suçun üstlenilmesinde fail,

¹⁵ Bkz. Madde gerekçesi; aynı yönde Ünver, s. 166; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8149; Evik, s. 726; Yokuş Seviik, Özel Hükümler, s. 653. *“Kişinin gerçekte hiç işlenmemiş veya başkası tarafından işlenmiş olan bir suçu kendisinin işlediğinden bahisle bildirimde bulunmasıyla oluşan suç üstlenme suçunun...”*, YCGK, 05.07.2013, E. 2013/1-30, K. 2013/333, İlhan, Abdülkadir/Erel, Kemalettin vd.: Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (2005-2015), Ankara 2015, s. 1373; YCGK, 02.04.2013, E. 2013/1-44, K. 2013/115, İlhan/Erel vd., s. 1374.

başkası tutuklanacakken ya da mahkum olacakken onun suçunu üstlenerek onun yerine tutuklanabilmekte ya da mahkum olabilmektedir. Dolayısıyla fail, sonuçta, başkasının yerine tutuklu kalmakta ya da başkası yerine ceza infaz kurumuna girmektedir. Ancak bu durumda dahi başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçu oluşmamaktadır. Çünkü suç üstlenme suçunda fail, başkasının işlediği suçu üstlenmekte ve bundan dolayı da verilen tutuklama kararı veya hüküm kendisi adına verilmektedir. Dolayısıyla başkasının suçunu üstlenen kişi gerçekte başkasının yerine tutukevine ya da ceza infaz kurumuna girse de hukuken kendi adına verilen tutuklama kararı veya hüküm nedeniyle tutukevine ya da ceza infaz kurumuna girmektedir. Halbuki başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçunda fail, kendisini hakkında verilmiş bir tutuklama kararı veya hüküm bulunmamasına rağmen, başkası hakkında verilen tutuklama kararı veya hükümdeki kişi gibi göstererek, kendisini gerçek hükümlü ya da tutuklu kişi gibi tanıtarak ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmektedir¹¹⁶.

Diğer taraftan suç üstlenme suçunda önemli olan failin üstlendiği suç ile fail veya şeriklik gibi herhangi bir ilgisinin bulunmamasıdır¹¹⁷. Buna karşılık hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girme suçunda failin önceki suçla hiçbir bağlantısı olmasını engelleyecek (teorik olarak) maddede bir düzenleme olmadığı için örneğin önceki suçun azmettiren mahkum olup cezasını çektikten sonra estetik operasyonlarla ya da kamu görevlilerinin rüşvetle vs. görmezden gelmesiyle yine aynı suçtan hükümlü olan diğer bir kişi yerine ceza infaz kurumuna girebilir.

B. Suçluyu Kayırma Suçu

Suçluyu kayırma suçu TCK'nın 283. maddesinde "(1) Suç işleyen bir kişiye araştırma, yakalanma, tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması için imkan sağlayan kimse, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Bu suçun

¹¹⁶ Bkz. Parlar/Hatipoğlu, C. 4, 3. Baskı, s. 4400.

¹¹⁷ Ünver, s. 171; Evik, s. 726; Parlar/Hatipoğlu, C. 4, 3. Baskı, s. 4255.

kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. (3) Bu suçun üstsoy, altsoy, eş, kardeş veya diğer suç ortağı tarafından işlenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz” şeklinde düzenlenmiştir. Görüldüğü gibi bu suç, suç işleyen kişinin hakkında yapılan araştırmadan, yakalanmadan kurtulması için imkan sağlamak şeklinde işlenebileceği gibi tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması için imkan sağlanmak şeklinde de işlenebilmektedir. Maddede tutuklanma veya hükmün infazından kurtulması için imkan sağlanmanın nasıl olacağı konusunda bir belirlemede bulunulmadığı için serbest hareketli bir suç olmaktadır. Dolayısıyla imkan sağlayıcı her hareket bu kapsamda değerlendirilebilecektir. Ancak imkan sağlayıcı bu hareket, failin tutuklanmadan ve hükmün infazından kurtulmasını sağlamak amacıyla yapılmalıdır¹¹⁸. Tutuklanmadan veya hükmün infazından kurtulmasına imkan sağlamak amacıyla yapıldığı takdirde hakkında tutuklama kararı verilen failin yerine tutukevine girilmesi halinde ya da hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girilmesiyle de suçluyu kayırma suçu oluşacaktır. Nitekim Türk doktrininde¹¹⁹ suçluyu kayırma suçunun karşılığı olarak ifade edilen Alman Ceza Kanununun (StGB) 258. maddesi bakımından Alman doktrini¹²⁰, hükümlünün yerine bir başkasının ceza infaz kurumuna girmesini, yani başkası yerine cezanın çekilmesini, Alman Ceza Kanununun 258. maddesinin ikinci fıkrasındaki suçluyu kayırma suçu¹²¹ olarak kabul

¹¹⁸ Özgenç, İzzet: Suç Örgütleri, 12. Bası, Ankara 2019, s. 211; Ünver, s. 480; Koca/Üzülmüş, Özel Hükümler, s. 1011; Evik, s. 738-739.

¹¹⁹ Bkz. Yenisey, Feridun/Plagemann, Gottfried: Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB), 2. Baskı, İstanbul 2015, s. 368; Evik, s. 720-721; Zafer, Faile Yardım Suçu, s. 5 vd.; Erem, s. 55.

¹²⁰ Kindhäuser, Urs: Strafrecht Besonderer Teil I, 7. Völligneuüberarbeitete Auflage, Baden-Baden 2015, s. 325, kn. 16; Fischer, Thomas: Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen, 63. Auflage, München 2016, § 258, kn. 31; Münchener Kommentar, Strafgesetzbuch, (MüKoStGB/Cramer/Pascal), Band 4, §§ 185-262, 2. Auflage, München 2012, § 258 kn. 35; S/S-Stree/Hecker, § 258 kn. 28; LK/Walter, § 258, kn. 38; Dölling/Duttge/Rössner-Pflieger, Gesamtes Strafrecht StGB-StPO-Nebengesetze Handkommentar, 3. Auflage, Baden-Baden 2013, § 258 kn. 16. Nitekim doktrinde Zafer, Alman hukukunda suçluyu kayırma suçunun maddi unsurunu oluşturan harekete örnek olarak “Önfail hakkında hükmedilmiş olan cezanın üçüncü bir kişi tarafından infaz edilmesi”ni vermiştir. Bkz. Zafer, Faile Yardım Suçu, s. 241.

¹²¹ Alman Ceza Kanunu (StGB) § 258 “(1) Her kim, doğrudan isteyerek veya bilerek, diğer bir kişinin, işlediği hukuka aykırı bir fiil nedeniyle ceza kanunu uyarınca cezalandırılmasını veya bir

etmektedir. Hatta Alman İmparatorluk Mahkemesi, Alman Ceza Kanununun 258. maddesinin bugünkü bağımsız suç şeklini almasından önce yer aldığı 257. maddesi ile ilgili verdiği bir kararında 4 haftalık hapis cezasının bir başkasının yerine çekilmesinin 257. maddedeki suçu oluşturacağını belirtmiştir. Alman Ceza Kanununun önceki 257. maddesinde¹²² yer alan “Her kim, bir cürmün veya cünhanın işlenmesinden sonra faile veya şerikine bunların cezalandırılmasını engellemek için” ifadesini¹²³, bugünkü 258/2’deki gibi “ceza ve güvenlik tedbirinin tamamen veya kısmen infaz edilmesini engellerse” şeklinde bir ifade olmamasına rağmen sadece kovuşturma aşamasını değil, infazı da kapsayacak şekilde yorumlamıştır¹²⁴.

Tutuklanmadan kurtulması amacıyla failin yerine tutukevine girilmesinin suçluyu kayırma suçunun oluşturup oluşturmayacağı maddede geçen “tutuklanma”dan ne anlaşıldığına bağlı olarak değişecektir. Çünkü doktrinde maddedeki “tutuklanma(dan)” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği tartışmalıdır.

güvenlik tedbirine (11 fıkra 1no: 8) tabi tutulmasını, tamamen veya kısmen engellerse, beş yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. (2) Her kim, doğrudan isteyerek veya bilerek, diğer bir kişi hakkında hükmedilmiş bulunan bir ceza veya güvenlik tedbirinin tamamen veya kısmen infaz edilmesini engellerse, aynı şekilde cezalandırılır. (3) Ceza, öncül suç için öngörülen cezadan daha ağır olamaz. (4) Bu suça teşebbüs cezalandırılır. (5) Her kim, işlediği fiil ile, kendisinin tamamen veya kısmen cezalandırılmasını veya hakkında bir güvenlik tedbiri uygulanmasını veya kendisi hakkında hükmedilmiş bir ceza veya güvenlik tedbirinin infaz edilmesini engellemek isterse, suçluyu kayırma suçundan dolayı cezalandırılmaz. (6) Bir akrabası lehine bu fiili işleyen kişi, cezadan muafıdır”, Bkz. Yenisey/Plagemann, s. 368.

¹²² Alman Ceza Kanunu (StGB) § 257 “1. Her kim, bir cürmün veya cünhanın işlenmesinden sonra faile veya şerikine bunların cezalandırılmasını engellemek için veya onun cürüm veya kabahatten edindiği yararları güvence altına almak için bilerek yardım ederse, para cezası ile veya bir yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza ile; eğer bu yardımı kendi menfaati sebebi ile yaparsa, beş yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılır. Ancak ceza, miktar ve nevi bakımından bizzat fiilin kendisi için öngörülen cezadan daha ağır olamaz. 2. Faile veya şerikine yardım, onu cezadan kurtarmak için aile bireylerinden biri tarafından yapılırsa cezalandırılmaz. 3. Yardım, fiilin işlenmesinden önce vaat edilmişse yardım iştirak olarak cezalandırılır. Bu hüküm aile bireylerine de uygulanır”, Zafer, s. 6.

¹²³ Alman Ceza Kanununun suçluyu kayırma suçunun kavramsal tarihi gelişimi ve ilgili madde metinleri için bkz. Zafer, Faile Yardım Suçu, s. 5 vd.; bu suç hakkındaki açıklamalar için bkz. Zafer, Faile Yardım Suçu, s. 48 vd.

¹²⁴ Bkz. RG v. 11.6.1883, 1. Strafsenat 1028/83, RGST 8, 367-368.

Bazı yazarlara göre yeni CMK'nın sisteminde yurtdışında bulunan kaçaklar dışında giyabi tutuklama kararı verilememektedir. Zira CMK'da tutuklama talebinin reddedilmesiyle şüpheli veya sanık derhal serbest bırakılmakta, tutuklama talebine itiraz üzerine gerek kararna itiraz edilen hakim veya mahkeme gerekse itirazı inceleyecek olan merci, itirazı yerinde görmesi halinde de tutuklama kararı vermemekte, şüpheli veya sanığın tutuklanmasını temin için yakalama emri vermektedir. Bu nedenle suçluyu kayırma suçu daha çok şüpheli veya sanığın yakalanmadan kurtulmasına imkan sağlama şeklinde işlenebilecektir¹²⁵. Diğer bazı yazarlara göre de CMK giyabi tutuklama kararına yer vermediği için tutuklanmadan kurtulmaya imkan sağlama suçu sadece duruşmada hazır bulunan şüpheli veya sanığın yüzüne karşı verilen tutuklama kararının akabinde duruşma salonundan kaçması ve bir başkasının da kaçan şüpheli veya sanığa yetkili makamların ulaşmalarının engellenmesi suretiyle işlenebilir¹²⁶. Bazı yazarlara göre ise tutuklanmadan kurtulmaya imkan sağlama hareketi şüpheli veya sanığın sadece duruşma salonundan kaçarak değil, tutukevine götürülmeye çalışılırken kaçması halinde de sözkonusu olabilecektir. Ayrıca CMK'da var olan giyabi tutuklama kararında da uygulanabilecektir¹²⁷.

Bize göre “tutuklanma(dan)” ifadesi açısından dikkat edilmesi gereken nokta, kişinin tutukevine girmesinin engellenmesine imkan sağlanmasıdır. Çünkü kişinin tutukevine girmesinden sonra tutukevinden kaçırılmak suretiyle tutuklu kalmamasına imkan sağlanması TCK m. 294'deki kaçmaya imkan sağlama suçu olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla kişinin tutukevine girmesine engel olan her hareket bu kapsamda anlaşılabilir. Birincisi şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilmeden önceki aşamada tutuklama kararının verilmesini engelleyici davranışlarla “tutuklanmadan” kurtulması için imkan sağlanmış olabilir. Doktrininde yakalamadan kurtulması için imkan sağlamada ifade edildiği gibi tutuklanmadan

¹²⁵ Koca/Üzülmez, Özel Hükümler, s. 1011-1012.

¹²⁶ Akkaş, Ahmet Hulusi: Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, Ankara 2016, s. 283, dpn. 770.

¹²⁷ Ünver, s. 410.

kurtulması için imkan sağlamada da önemli olan kişinin tutuklanmasını önlemek amacıyla imkan sağlanmadır, ayrıca bu kişi hakkında tutuklama kararı verilmesi gerekli değildir¹²⁸. Örneğin gözaltında bulunan şüpheli veya sanığın tutuklama talebiyle sulh ceza hakimine sevki sırasında kaçması ve onun bir başkası tarafından saklanmasıyla ya da bir başkası tarafından kaçırılarak saklanmasıyla tutuklama kararının verilmesine engel olunabilir. Keza tutuklama duruşmasında şüpheli veya sanığın lehine yalan tanıklık yapılması suretiyle de tutuklama kararının verilmemesine imkan sağlanmış olabilir.

İkincisi, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verildikten sonra tutuklanmadan kurtulması için imkan sağlanabilir. Nitekim madde gerekçesinde “hakkında *tutuklama* veya mahkumiyet kararı verilen kişinin bir yerde barınmasını temin etme durumunda dahi, bu suçun oluştuğunu kabul etmek gerekir” demektedir. Dolayısıyla hakkında gıyabi tutuklama kararı verilen kişinin tutukevine konmaması için saklanması gibi hareketlerle imkan sağlanması mümkündür. Yargıtay da yoklukta tutuklama kararı bulunan kişiyi gizlemenin suçluyu kayırma suçu oluşturduğuna karar vermiştir¹²⁹. Yine yüze karşı verilen tutuklama kararından sonra kaçarak saklanan tutuklunun gizlenmesiyle ya da karardan hemen sonra kaçırılmasıyla veyahut da tutukevine götürülürken kaçırılmasıyla¹³⁰ da imkan sağlama hareketi yapılmış kabul edilmelidir. Bu açıklamalar dikkate alındığında başkası hakkında tutuklama kararı verilmesini engelleyici hareketler suçluyu kayırma suçunu oluştursa da inceleme konumuz olan TCK m. 291’deki suçun oluşabilmesi için ortada bir tutuklama kararının bulunması gerektiği için bu suçun oluşturmayacaktır. Başkasının tutuklanmadan kurtulmasına imkan sağlayıcı hareket, tutuklama kararı verildikten sonra onu saklamak, gizlemek suretiyle işlenirse yine TCK m. 291’deki suç işlenmiş olmayacaktır. Ancak hakkında tutuklama kararı bulunan kişinin tutuklanmadan kurtulması amacıyla onun yerine ilk olarak

¹²⁸ Özgenç, Suç Örgütleri, s. 211; Koca/Üzülmez, Özel Hükümler, s. 1012.

¹²⁹ Y4CD, 10.07. 2006, 12332-13610, Parlar/Hatipoğlu, C. 4, 3. Baskı, s. 4354.

¹³⁰ Ünver, s. 482.

tutukevine girilmesiyle inceleme konumuz olan TCK m. 291'deki suçun oluştuğu söylenebilecektir. Bu durumda fikri içtimaya göre ceza belirlenmelidir. Bununla birlikte tutukevinde bulunan kişinin yerine geçilmesi halinde artık kişi tutukevinde olması nedeniyle suçluyu kayırma suçu oluşmayacaktır. TCK m. 291'deki inceleme konusu suç ile TCK m. 294'deki tutuklunun kaçmasına imkan sağlama suçu oluşacaktır. Bu durumda ise TCK m. 291 ile 294'deki suçlar arasında fikri içtima kurallarına göre sorumluluk tayin edilmelidir. Dolayısıyla gerek tutuklama kararı verilmeden önceki hareketlerle kişi hakkında tutuklama kararı verilmemesini sağlayıcı hareketler yapılmış olsun gerekse hakkında gıyabi ya da vicahi tutuklama kararı verilen kişinin tutukevine girmesini engelleyici hareketler yapılmış olsun TCK m. 283'deki suçun oluştuğu kabul edilmelidir. Kişinin tutukevine konulmasından itibaren kişiyi tutukevinden kaçtırmaya, kurtarmaya yönelik hareketler yapılmış ise TCK m. 294'deki kaçmaya imkan sağlama suçu işlenmiş sayılmalıdır. Bu açıklamalar ışığında inceleme konumuz olan başkası yerine tutukevine ya da ceza infaz kurumuna girme suçunun oluşup oluşmaması değerlendirilecek olursa; hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna girme ilk olarak onun yerine ceza infaz kurumuna girmekle gerçekleşebileceği gibi hükümlü kurumdayken onun yerine geçilmekle de işlenebilmektedir. Eğer failde hükümlüyü cezanın infazından kurtarmak amacıyla onun yerine ceza infaz kurumuna girmesi halinde TCK m. 283'deki suçluyu kayırma suçu oluşacaktır, aynı zamanda TCK m. 291'deki inceleme konumuz suç da oluşacaktır. Bu durumda içtima başlığında bahsedildiği gibi fikri içtimaya göre sorumluluk belirlenmelidir. Tutuklanmadan kurtulması için imkan sağlayıcı hareketler bakımından ise, TCK m. 291'deki suç kişinin tutukevine girmeden önce ilk olarak onun yerine geçilmesi durumunda gerçekleştiği gibi TCK m. 283'deki suçluyu kayırma suçu da gerçekleşecektir. Bu durumda sorumluluk fikri içtima kurallarına göre belirlenmelidir. Ancak tutukevinde bulunun kişinin yerine geçilmesi halinde TCK m. 291'deki inceleme konumuz suç oluşacak olmasına karşın, TCK m. 283'deki suçluyu kayırma suçu oluşmayacak, bununla birlikte TCK m. 294 deki suç oluşacak bunlar arasında fikri içtima uygulanacaktır.

Kanaatimizce tutuklanma veya hükmün infazından kurtarmak amacıyla gerçek tutuklu ya da hükümlünün yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girilmesi hareketi, TCK'nın 283. maddesindeki tutuklanma veya hükmün infazından kurtulmak bakımından imkan sağlama kapsamında bir hareket kabul edilebilecektir¹³¹. Fakat bu amaç dışındaki her hangi bir amaçla hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girilmesi halinde manevi unsur eksikliği nedeniyle TCK'nın 283. maddesindeki suçluyu kayırma suçu oluşmayacak, TCK'nın 291. maddesindeki suç oluşacaktır.

C. Kaçmaya İmkan Sağlama

Kaçmaya imkan sağlama suçu TCK'nun 294. maddesinde düzenlenmiştir¹³². Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere maddenin, birinci ve ikinci fıkrasındaki suçların faili herkes olabilir. Ancak beşinci fıkrada suçun, gözaltına alınan tutuklu veya hükümlünün muhafaza veya nakli ile görevli kişiler tarafından işlenmesi nitelikli hal olarak öngörülmüştür. Ayrıca suçun kanuni tanımında gözaltında alınanın veya tutuklunun ya da hükümlünün kaçmasının sağlanmasından

¹³¹ Bu durumda sorumluluğun belirlenmesi içtima konusunu ilgilendirdiği için gerekli açıklamalar içtima başlığı altında yapılmıştır.

¹³² TCK m. 294: "(1) Gözaltına alınan veya tutuklunun kaçmasını sağlayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Hükümlünün kaçmasını sağlayan kişi, çekilecek olan hapis cezasının süresine göre iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, hükümlünün cezası; a) Müebbet hapis cezası ise, beş yıldan sekiz yıla, b) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ise, sekiz yıldan oniki yıla, Kadar hapis cezasına hükmolunur. (3) Bu suçların, cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte biri oranında artırılır. (4) Kaçması sağlanan kişi sayısının birden fazla olması halinde, bu sayı göz önünde bulundurularak, verilecek ceza üçte birden bir katına kadar artırılır. (5) Bu suçların gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün muhafaza veya nakli ile görevli kişiler tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza, üçte biri oranında artırılır. (6) Bu suçların üstsoy, altsoy, eş veya kardeş tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte biri oranında indirilir. (7) Bu suçların işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin veya kasten öldürme suçunun gerçekleşmesi ya da eşyaya zarar verilmesi durumunda, ayrıca bu suçlara ilişkin hükümlere göre cezaya hükmolunur. (8) Gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün, muhafaza veya nakli ile görevli kişinin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranmasından yararlanarak kaçması halinde, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

bahsedilmesine karşın, kaçmayı sağlayacak hareketler gösterilmediği için serbest hareketli bir suçtur. Manevi unsur bakımından, taksirli hali son fıkrada ayrıca düzenlendiğinden bir ve ikinci fıkralardaki suç, doğrudan veya olası kastla işlenebilir, amaç ya da saik aranmamıştır¹³³. Dolayısıyla hangi amaçla olursa olsun hükümlü ya da tutuklunun kaçmasını sağlayacak her türlü hareketle kişi bu suçu işlemiş olacaktır. Ancak kaçmasını sağlamak, daha öncede belirtildiği üzere kişinin özgürlüğünün kısıtlandığı durumlarda, tutulduğu yerden ayrılmasını, gitmesini sağlamaktır. Örneğin nezarethanededen, karakoldan, tutukevi ya da ceza infaz kurumundan gitmesini sağlamaktır. Keza hükümlü veya tutuklu nakledilirken kaçırılması halinde de kaçmaya imkan sağlama suçu oluşacaktır¹³⁴. Gerçek hükümlü veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girip onun yerine geçmek suretiyle kişi, gerçek hükümlü veya tutuklunun kaçmasına imkan sağlayıcı harekette bulunmuş olur. Kaçmaya imkan sağlama suçunun böyle bir hareketle işlenmesi halinde hükümlünün veya tutuklunun yerine ceza infaz kurumuna ya da tutukevine girmesi suçunun da tipikliği gerçekleşmekte ve dolayısıyla her iki suç da işlenmiş olmaktadır.

XI. Yaptırım, Soruşturma, Görevli Mahkeme ve Dava Zamanaşımı

Suçun yaptırımını altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıdır. Resen takip edilen bir suçtur. Görevli mahkeme asliye ceza mahkemesidir. Dava zamanlaşımının başlangıcı bakımından ise kanaatimizce, suçun kesintisiz suç olduğu kabulünden hareketle belirleme yapmak gerekmektedir. Dolayısıyla suç, failin ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmesiyle tamamlanmasına rağmen, içeride kaldığı sürece işlenmeye devam ettiği için bu suçun dava zamanlaşımı başlangıç tarihi, suçun işlendiği (ceza infaz kurumuna veya tutukevine girdiği) tarih değil, kesintinin meydana geldiği tarih olarak anlaşılmalıdır. Eğer cezaevine girdiği tarihi zamanlaşımının başlangıç tarihi olarak kabul edersek başkası yerine cezayı çektiği

¹³³ Ünver, s. 619; Yaşar/Gökcan/Artuç, C. 6, 2. Baskı, s. 8569; Meran ise ancak doğrudan kastla işlenebileceğini ifade etmektedir. Meran, s. 427.

¹³⁴ Ünver, s. 616.

sürede fark edilmediğinde zamanaşımı dolacak ve fail cezalandırmayacaktır. Böyle bir adaletsiz durumun ortaya çıkmaması adına suçun kesintisiz suç olduğunu kabul etmek ve kesintinin meydana geldiği tarihten itibaren zamanaşımını başlatmak bu suçtan dolayı failin cezalandırılabilirliğini sağlamak adına daha adil olacaktır.

Sonuç Yerine

Burada, yukarıda ortaya konmaya çalışılan hususları aktarmak yerine, başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçunun kanuni düzenlemesi ile ilgili birkaç noktadaki değerlendirmeler ve öneriler ifade edilecektir. Fakat öncesinde bir noktayı vurgulamak gerekirse, hükümlü yerine ceza infaz kurumuna girilerek hükümlünün cezasının tamamı çekilse dahi gerçek hükümlü hakkındaki hapis cezası infaz edilmiş sayılmaz. Çünkü bu ceza onun tarafından bizzat çekilmesi gereken, şahsına bağlı bir yükümlülüktür¹³⁵. Zaten cezanın amaçlarının gerçekleşebilmesi için infazın gerçek hükümlü tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği açıktır. Fakat başkası gerçek hükümlü yerine ceza infaz kurumunda cezayı çekerken veya daha sonra bu durum ortaya çıkmamış ve gerçek hükümlü hakkındaki hüküm infaz edilemediği için ceza zamanaşımı dolmuş ya da af gibi ceza ilişkisini düşüren başka sebepler gerçekleşmişse artık infazın da sözkonusu olamayacağı izahatın varestedir. Tutuklamadan beklenen amaçların gerçekleşebilmesi bakımından tutuklama kararının da gerçek tutuklu kişi tarafından yerine getirilmesi gerektiği kesindir. Bununla birlikte gerçek tutuklu yerine bir başkası tutukevinde olmasına rağmen delillerin toplandığı, tutuklama nedenlerinin bulunmadığı gerekçesiyle tutukluluk halinin sonlandırılmasına karar verildiğinde artık gerçek tutuklu kişinin, önceki tutuklama kararının infaz edilememesine dayanarak yeniden tutuklanması mümkün olmamalıdır. Ancak eğer hakkında mahkumiyet kararı verilmişse tutuklulukta geçen süresi var kabul edilmeyip, mahsup yapılmadan cezasını çekmelidir. Beraat kararı verilmesi halinde ise kendisi

¹³⁵

Kindhäuser/Neumann/Paeffgen-Altenhein, § 258 kn. 65.

yerine bir başkasının tutuklu kaldığı bu süre hiçbir şekilde örneğin, CMK m. 141'de öngörülen koruma tedbirleri nedeniyle tazminata karar verilmesi söz konusu olmamalıdır. Tutukluluğun tahliyesi dışında tutukluluk devam ederken durum anlaşıldığında ise, tutukluluk başlangıcı olarak kendisinin tutukevine girdiği tarih esas alınmalıdır ve mahsup ya da koruma tedbirleri nedeniyle tazminatta bu tarih gözönünde bulundurulmalıdır.

İlk olarak, maddenin kapsamına kanaatimizce, 1958 tasarısında olduğu gibi kendini, hakkında güvenlik tedbiri uygulanan kişinin yerine koyma fiili de dahil edilmelidir³⁶. Bu suçla öncelikle adli fonksiyonların normal ve düzgün işleyişinin sağlanması korunmak istendiğine göre güvenlik tedbirinin de normal ve düzgün işleyişinin temini için güvenlik tedbiri uygulanan kişinin yerine girilmesi de suç kapsamına alınmalıdır. Çünkü adli faaliyetlerin işleyişi zarar görecektir ve infazla görevli makamların görevini yapamadığı algısı oluşacaktır. Ayrıca suç işleyen kişiye uygulanan yaptırımların amaçları gözönüne alındığında sadece hapis cezasına mahkum olan kişinin yerine geçilmesi değil, güvenlik tedbirine hükmedilen kişinin yerine geçilmesi de sorumluluk gerektiren bir davranış olarak kabulü edilmesi gerektiği anlaşılacaktır. Nasıl ki hapis cezasının yerine getirilmemesiyle bu cezanın yerine getirilmesinden beklenen amaçlar, örneğin özel önleme ve genel önleme gerçekleşmeyecekse, hükmedilen hürriyetten yoksun bırakan ve bir kurumda tedavi gerektiren güvenlik tedbirinin yerine getirilememesi de kişinin tehlikelilik halinden kurtulmasına, iyileşmesine ve toplumun tehlikeli kişiden korunmasına engel olacaktır. Sonuçta, yapılan soruşturma ve yargılamalar boşa yapılmış olacak ve adaletin tecellisine mani olunmuş olacaktır. Dolayısıyla tehlikeliliği tespit edilen hükümlünün kurumda tedaviye tabi tutulduğu sürece ve tedavi sonucu iyileşmesiyle de toplumun ondan korunması gerçekleşecektir. Bununla birlikte TCK'nın 283. maddesindeki "hükümün" kavramının güvenlik tedbirlerini kapsadığı kabul edilirse

³⁶ Kaldı ki Alman ceza kanunu m 258, İsviçre ceza kanunu m. 305 de olduğu gibi güvenlik tedbirlerinin uygulanmasının engellenmesi de infazı engelleme suçu kapsamında düzenlenmektedir. Bkz. Zafer, s. 237. Doktrinde Zafer, güvenlik tedbirinin engellenmesinin de suçluyu kayırma kapsamına alınması gerektiğini ifade etmektedir. s. 237.

bu madde kapsamında cezalandırılacağı da ifade edilmelidir¹³⁷. Ancak hükmün infazından kurtulma amacı dışında, hakkında güvenlik tedbiri uygulanan kişinin yerine geçmenin TCK m. 283 kapsamında değerlendirilemeyeceği de hatırlatılmalıdır.

İkinci olarak, hakkında disiplin hapsi ve tazyik hapsi uygulanan kişilerin yerine geçilmesi de sorumluluk kapsamına alınmalıdır. Nitekim daha önce ifade edildiği üzere 765 sayılı TCK'nın 284. maddenin değişiklik gerekçesi olarak tazyik hapsinin de maddeye dahil edilmek istenmesi belirtilmişti. Hapis veya güvenlik tedbirleri ile aynı kapsamda olmasa da suçun cezasının alt sınırı daha düşük tutularak bu kişilerin yerine geçilerek infazın sağlanması da engellenmelidir. Disiplin veya tazyik hapsi kararlarının da infazı, ceza infaz kurumunda yerine getirildiği için bunların yerine başkasının girmesi de adli fonksiyonların işleyişini ve adli makamlara güveni zedeleyecektir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kanunilik ilkesi gereğince hakkında disiplin ya da tazyik hapsi uygulananlar hükümlü olmadıkları için bu madde kapsamında değerlendirilmemelidir¹³⁸.

Üçüncü olarak, inceleme konumuz suçun bağımsız bir suç olmaktan çıkarılıp Alman ceza kanununun 258. maddesinde olduğu gibi infazın tamamen ve kısmen engellenmesi şeklinde belirttiğimiz kapsamda yeni bir düzenlemede hüküm altına alınmalıdır. Ancak bu düzenleme, 291. maddenin manevi unsuru gibi olmalı, hükmün infazından kurtarmak amacıyla işlenmesi denilerek daraltılmamalıdır. Çünkü hangi amaçla infaz engellenirse engellesin adliyenin normal işleyişi

¹³⁷ Aynı yönde Yılmaz, Zahit: "Suçluyu Kayırma Suçu (TCK m. 283)", MÜHF HAD, C. 18, 2012/1, s. 159. Nitekim TCK 283. madde gerekçesinde "kişinin mahkum olduğu cezanın veya *tedbirin engellenmesi*" denilerek tedbirler de bu madde kapsamında olduğu ifade edilmektedir.

¹³⁸ Hatta hükümlü kavramının kullanıldığı diğer suçlar bakımından da kanaatimizce aynı geçerlidir, bu nedenle ilgili maddelerde de disiplin hapsi ve tazyik hapsi kapsama alınmalıdır. Aksi takdirde örneğin bu kişilerin ceza infaz kurumundan kaçması TCK'nın 292. maddesi kapsamında cezalandırılmayacak, bu kişilerin kaçmasına imkan sağlama (TCK m. 294) gibi diğer maddeler uygulanamayacaktır. Hükümlü veya tutuklularla birlikte ayaklanmaya katılması halinde TCK'nın 296. maddesi tatbik edilemeyecektir.

aksatılacak, adli makamlara olan güven sarsılacak ve infazdan beklenen amaçların gerçekleşmesi engellenmiş olacaktır.

Yapılan değerlendirmelerimiz neticesinde kanaatimizce, başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçu, TCK m. 283'deki suçluyu kayırma suçu kapsamına dahil edilerek suçluyu kayırma suçu da Alman ceza kanunu gözönünde bulundurularak şu şekilde bir formülasyonla yeniden düzenlenebilir:

“(1) Suç işleyen bir kişi hakkında ceza muhakemesi işlemlerinin yapılmasını veya hükmün infazını tamamen ve kısmen engelleyen kimse altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Disiplin ve tazyik hapsi kararlarının infazını tamamen veya kısmen engelleyen kimse üç aydan iki yıla kadar cezalandırılır.

(3) Bu suçun kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Bu suçun üstsoy, altsoy, eş, kardeş veya diğer suç ortağı tarafından işlenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz”.

KAYNAKÇA

1940 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı: (Madde 1-183), Ad. Cer., 1941, Sene 32, S. 9, s. 633-668; (Madde 184-299), Ad. Cer., 1942, Sene 33, S. 2, s. 113-144; (Madde 300-416), Ad. Cer., 1942, Sene 33, S. 6, s. 705-733.

1958 Türk Ceza Kanunu Tasarısı (Layihası) Türk Ceza Kanunu Layihası, Ankara 1958.

1987 Tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarısı, Türk Ceza Kanunu Öntasarısının Gerekeçesi, Ankara 1987.

1989 Tarihli Türk Ceza Kanunu Öntasarısı, Türk Ceza Kanunu Öntasarısı, İkinci Komisyon Tarafından Yapılan Değerlendirme Sonunda Hazırlanan Metin, Ankara 1998.

2001 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı, T.C. Adalet Bakanlığı Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Türk Ceza Kanununun Yürürlüğe Konulmasına ve Mevzuata Uyumuna Dair Kanun Tasarısı, Ankara 2000.

2003 Tarihli Türk Ceza Kanunu Tasarısı.

Akbulut, Berrin: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Ankara 2019.

Akkaş, Ahmet Hulusi: Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, Ankara 2016.

Artuk, M. Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2018.

Artuk, M. Emin/Gökçen, Ahmet/Alşahin, M. Emin/Çakır, Kerim: Ceza Hukuku Özel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2018.

Artuk, M. Emin/Yenidünya, A. Caner: “Yeni Ceza Kanunu’nda Konut Dokunulmazlığın İhlal Suçu (m.116)”, Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Yıl 2, Ekim 2005/6-7.

Balcı, Murat: Ceza Muhakemesinde Hüküm ve Çeşitleri, Ankara 2013.

Centel, Nur/Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, İstanbul 2017.

Centel, Nur: Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama, İstanbul

Çağlayan, Muhtar M.: Türk Ceza Kanunu, C. 2 (Madde 125-315), 3. Baskı, Ankara (Baskı tarihi yok).

Demirbaş, Timur: İnfaz Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2019.

Doğan, Koray: “Ceza Muhakemesinde Hüküm”, CHD, Yıl 3, Ağustos 2008/7.

Dölling/Duttge/Rössner-Pflieger, Gesamtes Strafrecht StGB-StPO-Nebengesetze Handkommentar, 3. Auflage, Baden-Baden 2013.

Dönmezer, Sulhi/Yenisey, Feridun: Karşılaştırmalı Türk Ceza Kanunu ve 1997 Tasarısı, Gerekçeler, İstanbul 1998.

Erem, Faruk: Adliye Aleyhinde Cürümler, Ankara 1955.

Evik, Vesile Sonay: “Suçluyu Kayırma Suçu”, Galatasaray Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C. 1, 2010/1.

Fischer, Thomas: Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen, 63. Auflage, München 2016.

Gerçeker, Hasan: Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. 4, (Madde 217-345), 2. Baskı, Ankara 2014.

Gökçen, Ahmet: Belgede Sahtecilik Suçları (TCK m.204-212), 3. Baskı, Ankara 2013.

Gözübüyük, Abdullah Pulat: Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açılımı, C. III, (Hususi Kısım-Cürümler), (Madde 202-368), Ankara (tarih yok).

Hakeri, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara 2019.

Heinrich, Bernd: Ceza Hukuku Genel Kısım I (Ed.: Yener Ünver), Ankara 2014

İçel, Kayıhan/Ünver, Yener/Hakeri, Hakan: Karşılaştırmalı Ceza Hukuku Yasaları, 9. Bası, İstanbul 2014.

İçel, Kayıhan: “Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 7, Güz 2008/14. <http://www.ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s14/035-049.pdf>, 15.08.2016.

İçel, Kayıhan: Suçların İçtimaı, İstanbul 1972.

İlhan, Abdülkadir/Erel, Kemalettin vd.: Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (2005-2015), Ankara 2015.

İnci, Z. Özen: Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama, 3. Baskı, Ankara 2014.

Kindhäuser, Urs: Strafrecht Besonderer Teil I, 7. Völligneuüberarbeitete Auflage, Baden-Baden 2015.

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Ankara 2019.

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5. Bası, Ankara 2018.

Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoglu, Ayşe: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Bası, İstanbul 2010.

Leipziger Kommentar, (LK/Walter), Strafgesetzbuch, Band 8 §§ 242-262, 12. Neu bearbeitete Auflage, Berlin/New York, 2010.

Malkoç, İsmail: Açıklamalı Türk Ceza Kanunu C. 4, (Madde 242-345), Ankara 2013.

Meran, Necati: Yeni Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar", Ankara 2006.

Münchener Kommentar, Strafgesetzbuch, (MüKoStGB/Cramer/Pascal), Band 4, §§ 185-262, 2. Auflage, München 2012.

Nomos Kommentar, Kindhäuser/Neumann/Paeffgen-Altenhein, Strafgesetzbuch, Band 3, §§ 232-358, 4. Auflage, Baden-Baden 2013.

Okuyucu Ergün, Güneş: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Konut Dokunulmazlığını İhlal Suçu, Ankara 2010.

Önder, Ayhan: "Mütemadi Suç", İHFM, C. 29, 1963/1-2.

Önder, Ayhan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II-III, 2. Bası, İstanbul 1992.

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2019.

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2019 (Özel Hükümler).

Özbek, Veli Özer/Kanbur, Mehmet Nihat/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker: Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2015.

Özbek, Veli Özer: İnfaz Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2015, s. 241.

Özen, Mustafa: “İflasın Ertelenmesi Sürecinde Atanan Kayyımın Cezai ve Hukuki Sorumluluğu”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 10, Mart 2015/103.

Özgenç, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 15. Baskı, Ankara 2019.

Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Sırma Gezer, Özge/Saygılar Kırt, Yasemin F./Alan Akcan, Esra/Özaydın, Özdem/Erden Tütüncü, Efsar/Altınok Villemin, Derya/Tok, Mehmet Can: Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara 2019.

Özütürk, Nejat: Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı, İstanbul 1970.

Parlar, Ali/Hatipoğlu, Muzaffer: Açıklamalı-Yeni İçtihatlarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, C. 4, (230-345. Maddeler), 3. Baskı, Ankara 2010.

Parlar, Ali/Öztürk, Mustafa: Uygulamada Adliyeye Karşı Suçlar, İstanbul 2018.

Sancar, Türkan Yalçın/Köprülü, Timuçin: Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları, Ankara 2014.

Schönke, Adolf/Schöreder, Horst, (S/S-Stree/Hecker): Strafgesetzbuch Kommentar, 29. neu bearbeitete Auflage München 2014.

Soyaslan, Doğan: Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4. Baskı, Ankara 2002.

Sözüer, Adem: Suça Teşebbüs, İstanbul 1994.

Şahin, Cumhuriyet/Göktürk, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku, I, 10. Baskı, Ankara 2019.

Şahin, Cumhuriyet: Türk Ceza Kanunu ve Tasarısında Suçlunun Kayrılması Suçları”, TNBHD, 15 Mayıs 1999/102.

Şensoy, Naci: “Konut Dokunulmazlığını İhlal Cürmü”, İHFM, C. 11, 1945/3-4.

Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, R. Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 17. Baskı, Ankara 2019.

Turhan, Faruk: “6706 Sayılı Cezai Konularda Uluslararası İş Birliği Kanunu'nun Kapsamı ve Genel Hükümleri Hakkında Bir Değerlendirme”, Dokuz Eylül Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, C. 21, Özel Sayı, 2019.

Turhan, Faruk: “Anayasa ve Milletvekili Seçimi Kanununa Göre Seçilmeye Engel Suç ve Cezaların Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi”, Erzincan Üniversitesi HFD, C. 11, 2007/1-2.

Turhan, Faruk: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006.

Turhan, Faruk: “Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme”, Süleyman Demirel Üniversitesi HFD, Cilt: 8, Sayı 2, Yıl 2018.

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2019.

Ünver, Yener: “TCK’daki Evrakta Sahtecilik Suçları”, Rechtsbrücke-Hukuk Köprüsü Dergisi, Nr. 4, 2013/4.

Ünver, Yener: TCK’da Düzenlenen Adliyeye Karşı Suçlar, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma, 5. Baskı, Ankara 2019.

Yaşar, Osman/Gökcan, Hasan Tahsin/Artuç, Mustafa: Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C. 6 (Md. 252-345), 2. Baskı, Ankara 2014.

Yenidünya, A. Caner/İçer, Zafer: Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2016.

Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2019.

Yenisey, Feridun/Plagemann, Gottfried: Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB), 2. Baskı, İstanbul 2015.

Yenisey, Feridun: Uygulanan ve Olması Gereken Ceza Muhakemesi Hukuku Duruşma ve Kanunyolları, 2. Baskı, İstanbul 1990.

Yılmaz, Zahit: “Suçluyu Kayırma Suçu (TCK m. 283)”, MÜHF HAD, C. 18, 2012/1.

Yokuş Sevük, Handan: “Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu (TCK m.206)”, Dokuz Eylül Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, Özel Sayı, 2019.

Yokuş Sevük, Handan: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı, Ankara 2019.

Zafer, Hamide: Ceza Hukuku Genel Hükümler, TCK m. 1-75, 7. Bası, İstanbul 2019.

Zafer, Hamide: Faile Yardım Suçu ve Müdafinin Bu Suçtan Sorumluluğu, İstanbul 2004.

.